

Samogitia

Samogitia (lot. – Žemaitija)

2010/12 (56)

TURINYS

- 2 / Danutė Mukienė. Redaktoinės skėltės. Šventės rita
3–5 / Konstantinas Prušinskas. Paslaptingos, stebuklingos
Kūčios ir jų šventinis stalas
5–6 / Konstantinas Prušinskas. Kūčių stalo papročiai
6–7 / Konstantinas Prušinskas. Kūčių vakarienės pradžia
7–10 / Konstantinas Prušinskas. Kūčių valgiai
11 / Juozas Mickevičius. Kūčios, Kalėdos
12–22 / Juozas Mickevičius. Kūčios
22–25 / Juozas Mickevičius. Naujieji metai
26–29 / Juozas Mickevičius. Visų Šventųjų šventė
Žemaičiuose
30 / Bernadeta Baužienė. Sunkusis rytas
31–34 / Bernadeta Baužienė. Gamtos ir žmogaus gyvenimas.
31 / Rytas.
31–32 / Bernadeta Baužienė. Vidudienis.
33 / Bernadeta Baužienė. Ir ateina ruduo...
34 / Bernadeta Baužienė. Žiema
35 / Kalėnduorėnės ir šeimos šventiu dainas. Žemaitėška
daina apie vestovės
36 / Užgavienių daina

ELEKTRONINIS ŽURNALS „SAMOGITIA“

LEIDIEJĖ:

REGĖJUONŲ KULTŪRINIŲ
INICETŪVŲ CĖNTRŲ IR AKADEMĖNĖ
ŽEMAITIŲ JAUNIMA KORPORACĖJĖ
„SAMOGITIA“

ADRESOS: GERBUTAVIČIAUS G.
10–213, VILNIOS. TEL./ FAKSOS
(8~5) 261 96 70,
MOB. TEL. 8 687 47 550.
EL. P. zemaiciu@gmail.com

REDAKCĖNĖ KOLEGĖJĖ:

MUKIENĖ DANUTĖ
(REDAKTUORĖ, KOLEGĖJĖS
PIRMINKĖ)
GAUBĪS TUOMS
GAUBĪTĖ MARGARITA
MAZALS ARŪNS
SUNGAILIENĖ LORETA
ZAJANČKAUSKIENĖ INETA
ZAJANČKAUSKIS VALDIS

PRUOJEKTA REM

SPAUDUOS,
RADĖJĖ,
TELEVIZĖJĖS
RIEMĖMA FONDS

REDAKTUORĖS SKĖLTĖS

ŠVĖNTĖS RĪTA

Pradiem dėina nu onkstiva rita, ka saulė, prasiskverbusi prū longa stėkla, nušvėit asla, praded kutentė nuosi, privert pasėmuistitė ėr pravertė akis.

Ritmetis... Ne bile kuoks. Šėndėin – švėntė. Nomėi eso nė vėns. Tad biego pėrmiausė pri mamas, tetės, apkabėno anus ėr pasveikėno so švėntiem. Je nomėi dā ė bruolis, sesou, muočiutė, senielis, rėk ėr anus karto so pėrmāsės saulės spindulės pasveikntė.

Vo tumet jau laiks ėr nomus kėik apeitė, balta stalkdongtė unt stala užtėistė, kvietku pasėmerktė, vėskou, kas tuokės švėntės prūgo priklausa, pasėruoštė ėr unt galū gala – švėntėškā patem pasėpouštė.

Dėdliuojė mūsa dalės šėndėin jau gīven miestūs, kor tradicėnės šeimuos muodelis, ka vėinuo vėituo gīven vākā, tievā ėr senelė, jau nebegzistou, ka ėr perdoudont šeimuos, gimtuojė krašta tradicėjės kū tuoliau tū daugiau atsėrond, bet žmuogėškas prigimtėis teisė imtė iš gīvenėma geroma ėr gautė tou geroma, žmuogėška šėloma iš kėtū ir lėkusi. Tad nu tuo ėr mes ši karta pradiejuom.

Švėntė neligo švėntė. Ir šeimuos švėntės, ir kalėnduorėnės, ir ėr valstībėnės. Kuožnuos anuos svarbiausis tėkslos – tvirtintė mūsa valstībės pamatus, pradedont nu mažiausė anuos vėineta – atskėruos asmenībės, tuoliau – šeimuos, giminies, bėndruomenės ėr vbaigont vėsa valstībė.

Šės metās Tamstas nieks nepakvėitė i valstībėnės švėntės miniejėma, koncerta, demonstracėjė, bet Tamsta žėnā, kas ta valstībė, žėng anuos istuorėjė, a nuori tas žėnės sotvirtintė, ta diel kuo tukė dėina negalietomi vėns arba so šeimo išsėruoštė pri kuokė netuolėj esontė pėlekalnė, pėlėis, pasėiduomautė anuos istuorėjė ėr pagerbtė tus, katrėi, sauguoduomė mūsa krašta nepriklausuomībė, šalėis vėntėisoma, tou pėlekalni sopilė, anou gīnė, vo tonkė če ėr galvas padiejė.

Omžiū omžės vīka karā. Žemaitė, aukštaitė, dzūkā sovalkietė, Mažuosės Lietovuos gīventuojė šimtmėtės kuovuojė už sava žemė, žmuonas, vākus, tievus ėr patis savi. Šėndėin mes tonkė, sosėdūrė sava valstībė so kuokės nuors pavuojės, sonkomās, tonkė pakelam ronkas ėr, ka ėr skaudontė šėrdim atsėsveikėnam so sava krašto. Tėp metā pu metu pradedam išsėbarstītė pu Amerikas, Vuokītėjės, Bel-

gėjės, Danėjės, Airėjės, Anglėjės, Norvegėjės...

Barstuomies, nes nerondam išėities.

Ėr če viel nuorio tuoliau vestė kalba aple tou balto stangdongtė apdėngta stala tievū nomūs, tou žmuogėška šėloma, Švėntė nomūs, katra torietom mumis jungtė ėr stėprintė.

Tad sosieskem pri tuo švėntėnė stala ėr pabūkem karto, vėsė, katrėi Lietovuo, katrėi tou prūgo iš svetiū šaliū sovažiavuum, tievus ir muotinas, gīvus a mėrusius pagerbam. Tėp, kāp bova pas mumis priimta nu sena – Žemaitiūs, Aukštaitiūs, Dzūkūs, Sovalkūs, Klai-piedas kraštė.

Mukienė Danutė

Žėima kaimė. Tautavičiūtės Gretas portėgrapėjė

PASLAPTINGOS, STEBUKLINGOS KŪČIOS IR JŲ ŠVENTINIS STALAS

PARENGĖ KONSTANTINAS PRUŠINSKAS

Danutės Mukienės nuotrauka

KADA ŠVENČIAMOS KŪČIOS IR KALĖDOS?

Kūčios – tada, kai pagal senąjį liaudies kalendorių naktis ilgiausia. Na o Kalėdos prasideda jau kitą dieną po Kūčių, tada, kai diena pradeda ilgėti. Taigi, jei kalbėsime mokslo kalba, Kūčios – tai astronominės žiemos pradžia ir saulės sugrįžimo metas.

Mūsų protėviai per Kalėdas atsisveikindavo su senaisiais metais, o per Kalėdas švėsdavo Naujųjų metų pradžią. Lietuvoje žinomos Mažosios kūčios (švenčiamos lapkričio 24, prieš pat Kalėdas) ir Kūčelės (sausio 6 d.). Pastarajai šventei jau yra prigijęs Trijų karalių šventės pavadinimas.

IŠ KUR KILĖS KŪČIŲ PAVADINIMAS?

Kūčių pavadinimas kilęs nuo tos dienos svarbiausio patiekalo pavadinimo – *kūčios*. Yra ir daugiau tos šventės pavadinimo aiškinimų.

KAIP PAGAL SENAS MŪSŲ LIAUDIES TRADICIJAS REIKĖTŲ SUTIKTI ŠIAS ŠVENTES IR KAIP PER JAS TURĖTUME ELGTIS?

Svarbiausius darbus visi šeimos nariai turėtų atlikti iš ryto. Sakoma, kad yra darbų, kurie tą dieną lemtingi. Pavyzdžiui, patariama Kūčių rytą iš miško parsivežti vežimą malkų. Jei taip padarysi, gali būti tikras, kad visus metus darbai tau seksis.

Daugiausia Kūčių dieną darbo moterims: jos ir py-

ragus, mėsas, Kalėdoms kepa, ir Kūčių stalui ruošiasi, namus švarina, puošia. Kai visi darbai atlikti, tada jau reikėtų švariai nusiprausti (nepakenktų ir pirties garas) – Kūčių dieną pagal tradiciją kūnas turi būti apvalytas nuo nešvarumų, blogio, ligų, o tada švariais, šventais skirtais rūbais pasipuošti.

Visus svarbiausius darbus, kuriuos esi susiplanavęs atlikti besibaigiančiais metais, reikėtų užbaigti iki Kūčių. Pagal senuosius papročius ir skolas iki tų švenčių reikėtų atiduoti, pasistengti susitaikyti su žmonėmis, kurie tave įžeidė, įskaudino ar tu pats su jais negerai elgeisi. Žmogus tą dieną turi atsiverti pasauliui, užmiršti save ir stengtis daryti gera kitiems, prisiminti sergančius, vargstančius ir pasirūpinti jiems padėti. Ir nors nuo seno įprasta, kad Kūčios – tik šeimos šventė, bet tos dienos pavakaryje kiekvienam praverstų į svečius ir vienišus, neįgalius kaimynus prie Kūčių stalo pasikviesti ar maisto jiems nunešti, kuo nors ypatingu pradžiuoti.

KO NEGALIMA PER KŪČIAS DIRBTI?

Senoliai buvo įsitikinę, kad gana nemažai darbų tą dieną nevalia dirbti.

Pvz., iki pat Kalėdų miške negalima malkų kirsti. Nepaisysi to, tave gali vėlės pradėti persekioti, o iki Kūčių sukirstos malkos namuose gali didelę nelaimę atnešti, net namus pelenais paversti.

Per Kūčias negalima niekam nieko skolinti. Jei šito nepaisysi – tai tam žmogui kartu su skolinamu daiktu ir savo laimę atiduosi.

(Nukelta į 4 p.)

kalėdų eglė. Tokias puošiamame mieste, dažnai ir kaime šiais laikais. Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 3 p.)

Mūsų protėviai Kūčių dieną stengdavosi ir balanų nelaužyti, malkų neskaldyti, nes buvo įsitikinę, kad, jei tos tradicijos nesilaikysi, tavo gyvuliai ragus nusilaužys.

Jei Kūčių dieną siūsi, avims galvos svaigs, gyvu-

liai sunkiai prieauglio susilauks.

Tą dieną nepatariama dirbti ir to, kas susiję su sukimo veiksmu (vilnų sukti, verpti ir t. t.), nes jei tai darysi, avys kvaituliu suksis.

Jei verpsi – viesulas stogą nuneš.

Kulti, malkų skaldyti, grūdus kulti Kūčių dieną taip pat negalima. Triukšmas atkreips Perkūno dėmesį, jis supyks, tad ateinančiais metais vasaros laikotarpiu jis šėlios, atkeršys tau už sudrumstą ramybę, bus daug audrų, didelių nuostolių per jas patirsi.

Jei Kūčių dieną turėsi dar nesuverptą kuodelį, jį raganos prispjaudys.

Kūčių dieną nereikėtų į ilgąs keliones ruošti, nes gali susitikti su besiblaškančiomis mirusiųjų dvasiomis.

Jei tą dieną ką nors iš kitų pasiskolinsi, visus metus skolinsies.

Kūčių dieną venk kaimynus lankyti, užsuk pas juos tik esant dideliui reikalui.

Jei į tavo namus tą dieną užsuks nepažįstama moteris, tai geras ženklas – avys atsives avyčių, na o jei vyras užeis – gyvuliai ves tik vyriškos lyties palikuonis.

Nuo seno sakydavo: jei namuose netikėtai nepažįstamas žmogus pasirodė, lauk kitais metais gero bičių spiečiaus.

KAIP KŪČIOMS PAPUOŠTI NAMUS?

Juos reikėtų ne tik papuošti, bet namus tai šventei tinkamai ir paruošti.

Seniau šeiminkui būdavo privalu Kūčių vakarą grūdais pabarstyti trobos kampus, krikštasuolį, židinį.

Kūčių dieną jokie sunkūs darbai nedirbami: moterys tik namus tvarko, plauna, ruošia maistą, vyrai parūpina pašaro gyvuliams, tvarko kiemą, kūrena pirtį.

Na o kambarys Kūčių dieną daugelyje Lietuvos regionų yra papuošiamas „sodu“ (iš šiaudelių ir medelių padarytais paukšteliais, žvaigždėmis,). „Sodus“ miestuose ir kaimuose jau seniai beveik visur yra pakeitusios kalėdinės eglutės (jos Lietuvoje puošiamos nuo XX a. pradžios ir šis paprotys yra atėjęs iš Vakarų Europos (labiausiai – iš Vokietijos). Gražu, jei Kalėdų eglutės puošiamos namuose padarytais, savo darbo žaisliukais, obuoliais, saldainiais. Seniau Lietuvoje kambariai tik spygliuočių medžių šakelėmis būdavo papuošiami. Atskiruose Lietuvos regionuose buvo ir tradicija per Kūčias vieną trobos kampą papuošti trijose vietose perrištu javų pėdu ir kambaryje uždegti daug žvakių.

Graudulinių žvakių deginimas, ypač jas pastačius ant palangės – taip pat senas Kūčių paprotys.

Židinyje namuose visą Kūčių vakarą turi degti. Jame kūrena beržines pintis, kelmus, pliauskas.

SAKOMA, KAD KŪČIŲ NAKTIS – STEBUKLINGA...

Taip. Ta naktis stebuklinga. Sakoma, kad dvyliką valandą nakties vanduo akimirksniui vynu pavirsta.

Tuo laiku esą ir gyvuliai tarp savęs kalbasi žmogaus kalba. Žmonėms jų kalbos nevalia klausytis, nes jei išgirsi, greitai Giltinė tave aplankys.

Kūčių naktį baigiasi Adventas, tad, kaip ir bet kurią kitą Advento vakarą žmonės per Kūčias turi elgtis santūriai.

Tą vakarą, susėdus prie Kūčių stalo, yra prisimenami paskutiniaisiais metais mirę artimi žmonės bei tie šeimos nariai, kurių tą vakarą dėl įvairių priežasčių nėra namuose.

Prie Kūčių stalo reikėtų paminėti ir pagerbti gyvatę. Anot mūsų senolių, jei tai padarysi, visus ateinančius metus būsi saugus. Sakoma, kad, jei karštą vasaros dieną būdamas miške prisiminsi, kokią savaitės dieną buvo paskutinės Kūčios, gyvatės tavęs negels.

KĄ PRANAŠAUJA KŪČIŲ ORAS?

Jei Kūčių diena saulėta, tai kitais metais bus geras pupų ir žirnių derlius.

Jei Kūčių dieną lyja – kitais metais miežiai gerai derės.

Jei Kūčių naktis žvaigždėta, giedra – ateinančiais

metais gyvuliai gerai augs, bus daug vaisių, miško gėrybių.

Jei Kūčių naktis apsiniaukusi – kitais metais gali gero derliaus sulaukti.

Jei Kūčių dieną ant stogo pakraščio laikosi daug sniego – ateinančiais metais bus daug baravykų.

KŪČIŲ STALO PAPROČIAI

PROTĖVIO KVIETIMAS PRIE STALO

Nuo seno per Kūčias žmonės prie šventinio stalo palikdavo vietos ir maisto savo mirusiems protėviams. Na, o kad jie į namus užsuktų, juos taip pakviesdavo:

Sodybos šeimininkas pasiimdavo duonos kepaluką ir tris kartus apeidavo savo trobą, o tada pasibeldžia į duris. Viduje esantys namiškiai paklausdavo, kas čia ateina? Šeimininkas atsakydavo taip:

– Čia prašos ponas Dievas su kūčele.

Duris namiškiai atidarydavo ir šeimininkas kartu su protėvių vėlėmis įeidavo į trobos vidų.

Kūčių vakarą daugelyje Lietuvos regionų yra tradicija ant Kūčių stalo padėti lėkštes (ar bent vieną iš jų) tiems šeimos nariams, kurie jau yra mirę; tikima, kad tokį vakarą jų vėlės sugrįžta į namus ir vaišინasi kartu. Dėl tos pačios priežasties vis dar gyvuoja tradicija Kū-

(Nukelta į 6 p.)

Žemaitija. Jono Strazdausko nuotrauka

(Atkelta iš 5 p.)

Čių vakarą nenukraustyti vaišių stalo – jei nukraustysi, giminių aplankyti, namų apžiūrėti sugrįžusios vėlės neraras vaišių ir supyks.

Nuo seno gyvuoja tradicija Kūčių vakarą bent po kąsnelį Kūčių stalo vaišių nunešti į tvartą gyvuliams – tai padaryti yra namų šeimininko pareiga.

ATSIMINK

Tas, kuris ilgiau Kūčias valgys, ilgiau gyvens, tam ir tėvo ūkis atiteks.

Kas pirmas Kūčias pavalgys, tam ateinančiais metais darbai geriau seksis.

KŪČIŲ STALO PARUOŠIMAS

Kai maistas Kūčių stalui paruoštas, reikia švariai iššluoti grindis, jas, iki to laiko jau spėjusi švariais ir šventiniais rūbais persirengti šeimininkė dar ir kadugio šakelėmis pabarsto.

Stalas numazgojamas, nudžiovinamas. Tada ant jo plonai paskleidžiamas kuokštelis kvapnaus, iš daržinės parnešto šieno. Ant jo padedamas kryželis. Tada ant jų viršaus užtiesiama balta, namuose turima pati gražiausia staltiesė. Kai kuriose Lietuvos vietose yra išlikusi tradicija po Kūčių stalu padėti arklio pavalkus arba javų pėdą.

Na o Kūčių vakarą, kai visa šeimyna susėda už stalo, iš po staltiese uždengto šieno, traukiant jį, burinama, koks bus žmonių likimas. Sakoma, kad tas, kuris iš vyrų ištrauks ilgiausią šiaudą, tas ilgiausiai gyvens. Na o jei mergina ilgą šiaudą ištrauks, ilgai senmergiaus, jei trumpą – greitai ištekės, o jei šiaudas pasitaisys storas, laimingą gyvenimą turės.

KŪČIŲ VAKARIENĖS PRADŽIA

KŪČIŲ STALO PAPROČIAI

Prie Kūčių stalo dažniausiai susėdama tuo laiku, kai pateka Vakarinė žvaigždė. Susirinkti prie jo turėtų visa šeima – toks buvimas kartu stiprina šeimos ryšius. Na o jei dar ir koks svetimas žmogus bus prie stalo vaišėmis pamalonintas, pagal mūsų senolius, tiems namams Dievas palaimą visus ateinančius metus teiks.

Papildomai dar prie stalo, kaip jau minėta, reikia palikti vietos ir lėkščių su įrankiais Kūčių vakarą ir naktį į svečius galinčioms ateiti mirusių šeimos narių vėlėms. Susirinkus visiems, sugiedama tradicinė giesmė. Tada Kūčių vakarienę pradeda šeimininkas arba kitas kuris nors pagal amžių vyriausias šeimos narys. Jis pasveikina visus, kas susirinkęs prie stalo, su Kūčiomis, padėkoja Visagaliui už tai, kas per metus buvo gero, ką dangus ir žemė atsiuntė, palinki sėkmės ateinančiais, perlaužia duoną ir ja pavaišina kitus (dabar dažniausiai dalijamas bažnyčioje pašventintas kalėdaitis – paplotėlis / plotkelė). Tas paplotėlis – šeimos santarvės, duonos simbolis. Tuo kalėdaičiu jis apdalina visus prie stalo sėdinčius, visiems ką nors reikšmingo palinkėdamas. Tada palinkėjimais dažniausiai apsieičia ir kiti šeimos nariai.

Sakoma, kad pagal gautą kalėdaičio gabalėlio formą, dydį, raštą galima spręsti, kokie bus metai tam, kas jį gavo, t. y., kam atiteko mažiausias, tas visą laiką vargs, kas didžiausią – gerai gyvens, kam kryžiaus formos atiteks, tas ir mirti gali.

Pagal tradiciją reikia paragauti visų ant Kūčių stalo esančių patiekalų. Jei taip padarysi, tikėtina, kad ateinančiais metais ir sotus, ir laimingas būsi.

Visko suvalgyti ir po Kūčių vaišių stalo nuvalyti, visas lėkštes nuimti nereikia, nes tikima, kad naktį švęsti

Kūčių prie stalo susirenka šeimos mirusių narių vėlės. Jos nori būti prisimenamos, tad supyks, jei nieko neberas.

Kūčių vakarą šiek tiek maisto nuo Kūčių stalo namų šeimininkas turėtų nunešti į tvartą gyvuliams.

Na o ryte žiūrima, ar nėra atversto šaukšto. Jei yra, tai rodo, kad vėlės pranešė, jog kas nors iš šeimos narių greitai mirs.

Kalėdų rytą, kai stalas naujai dengiamas, po Kūčių stalo staltiese buvusį šieną šeimininkas išneša į tvartą ir padalija gyvuliams.

KŪČIŲ VALGIAI

DRAUDIMAI

Kūčių dieną iki pat vakaro pagal tradiciją nieko negalima valgyti, nebent tik ką nors sausai perkąsti.

Kūčių dieną, vakarą nevalia mėsinių patiekalų valgyti.

KAI KURIE TRADICINIAI KŪČIŲ STALO PATIEKALAI

Priimta sakyti, kad Kūčių vakarą ant stalo turi būti tiek patiekalų, kiek metai turi mėnesių, arba kiek buvo apaštalu, taigi, – 12. Dar gali būti ir 9. Būtent šie skaičiai per Kūčias turi magišką galią.

Kai stalą padengia, jį pašlaksto pašventintu Velykų vandeniu, parūko kadugio verba.

Žemaičiuose per Kūčias dažniausiai ant stalo būna patiekiami šie valgiai:

Kūčia;

Šližikai (kūčiukai, prėskučiai, bandukės, bambolikai, galkutės, kleckučiai, parpaliukai);

Virti kopūstai su žirniais ir bulvės prie jų (dažniausiai – su lupenomis);

Barščiai;

Virtiniai;

Cibulynė (kai kas ją silksriube, sriubalyne, sriūbalyne, rasalyne vadina). Ši taip pat valgoma su karštomis bulvėmis, kurios išvirtos su lupenomis;

Spirginė (kanapių / sėmenų druska);

Miežinė košė (labiau paplitusi Aukštaitijoje);

Įvairūs žuvies patiekalai;

Virtos pupos;

Grybų patiekalai;

Riešutai;

Medus;

Spanguolių arba avižų kisielius;

Kanapių pienas;

Alus;

Gira.

KŪČIA

Tai svarbiausias šventos Kūčių vakarienos valgis. Jis skirtas tiek namiškiams, tiek ir protėvių vėlėms. Gaminant kūčią, šutinti ar padaiginti kviečiai (gali būti ir miežiai, rugiai), žirniai, pupos, riešutai, aguonos, kanapės yra sumaišomos su medumi pasaldintu vandeniu. Pagal tradiciją kūčios turi paragauti visi, kas sėdi prie

(Nukelta į 8 p.)

Žemaitija. Jono Strazdausko nuotrauka

(Atkelta iš 7 p.)

stalo, indas su kūčia siunčiamas aplinkui stalą. Papildomai prie kūčios dar valgomi obuoliai, riešutai. Apeiginis kūčios valgymas turi lemti derlingus, vaisingus ateinančius metus.

SPIRGINĖ (KANAPIŲ / SĖMENŲ DRUSKA)

Kanapės ar sėmenys paskrudinami ir sumalami bei pagal skonį sumaišomi su druska, svogūnais, česnakais, pipirais ir valgomos su karštomis bulvėmis. Toks patiekalas žemaičių mėgstamas ir kitomis progomis, ypač su žemaitišku kastiniu.

ŠLIŽIKAI (KŪČIUKAI, PRĖSKUČIAI, BANDUKĖS, BAMBOLIKAI, GALKUTĖS, KLECKUČIAI, PARPALIUKAI).

Tai vienas iš pagrindinių Kūčių šventės patiekalų. Padaromi miltinės tešlos gumuliukai. Tam įvairiuose Lietuvos regionuose naudojami tiek kvietiniai, tiek ir ruginiai bei grikiniai miltai. Tešla nerauginama. Daug dedama aguonų. Cukraus, sviesto, grietinės, priesonių dedama pagal skonį ir poreikius. Tradiciniai šližikai turėtų būti neriebūs, nesaldūs. Tačiau paskutiniu laiku šeiminkės, norėdamos savo meistriškumą pademonstruoti, šeimyną palepinti, vis dažniau tuos šližikus kepa lyg geriausius sausainius

ANTELĖS IŠ TEŠLOS

Šis patiekalas simbolizuoja ateinantį pavasarį. Jis gaminamas taip: padaroma tešla, tada ji iškočiojama, supjaustoma. Imamas vienas atpjautos tešlos gabalėlis, jis sumezgamas mazgu. Jo kilpa – sparneliai, apatinis volelio galas – uodegėlė, o ilgesnis viršutinis – kaklas su galvele. Tada galvelės pusėje įspaudžiamas

snapelis ir dvi spanguolės ar dvi džiovintos mėlynės, ievų uogos (akelės). Ant sparnelių peiliu išraižomos plunksnos, kartais pabarstoma aguonomis. Kūčioms dar kuriuose regionuose iš tešlos yra kepami „gaidžiukai“, „viščiukai“, „paukščiukai“, „kiškiukai“.

KISIELIUS

Tai taip pat simbolinis Kūčių vakarienės patiekalas. Nuo seno verdamas baltas avižų kisielius. Dabar dažnai – raudonas spanguolių kisielius. Jam pagaminti reikia: 1 stiklinės spanguolių, 1 litro vandens, 150 g cukraus, 0,5 stiklinės krakmolo, pagal skonį – cinamono ir gvazdikėlių.

Uogos perrenkamos, nuplaunamos, sugrūdamos, o tada išspaudžiamos sultys. Tai, kas lieka, užpilama vandeniui ir 4–5 minutes verdama su cukrumi ir prieskoniais. Atsiradusios putos nugriebiamos. Krakmolas ištirpinamas nedideliame kiekyje šalto virinto vandens ir maišant plona srovele supilamas į karštą, jau su spanguolių sultimis sumaišytą spanguolių nuovirą. Maišant palaukiama, kol atverda ir nukeliama nuo ugnies.

AGUONŲ PIENAS (MIEŠIMAS, MEŠKOS PIENAS)

Terlėje su grūstuvu gerai sugrūdamos arba malimo mašinėle sumalamos aguonos ir jos užpilamos virintu

vandeniui. Pridedama medaus arba cukraus ir išmaišoma. Aguonų pienu dažniausiai užpilami šližikai (kūčiukai).

CIBULYNĖ (SILKSRIUNBĖ, SRIUBALYNĖ, SRIŪBALAS, RASALYNĖ)

Silkė arba silkės galvos suvyniojamos į popierių ir padedamos ant žarijų arba apkasamos karštais pelemais. Kai silkė iškepa, popieriaus likučiai nuvalomi, silkė sutrinama, pridedama svogūnų, kartais – ir raugintų burokėlių. Tada viskas gerai ištrinama, praskiedžiama atšaldytu virintu vandeniui, pagal skonį įberiama pipirų, įpilama acto. Valgoma su karštomis bulvėmis (jos išverdamos su lupenomis).

ŽILGINIS

(Tradicinis Šiaurės Lietuvos krašto žmonių Kūčių, pasninko valgis)

Kanapių sėklos sugrūdamos grūstuvėje ir užpilamos vandeniui. Turinys gerai išmaišomas ir padedamas virinti. Užvirus įpjaustoma svogūno, įdedama druskos ir vėl sumaišoma. Patiekalas būna panašus į kisielių. Jis valgomas su šutintomis bulvėmis.

(Nukelta į 10 p.)

(Atkelta iš 9 p.)

ŠUTINTI KVIEČIAI

Kviečiai pašutinami, sumaišomi su medumi ir patiekiami į stalą.

BARŠČIAI SU GRYBAIS ĮDARYTOMIS „AUSELĖMIS“

Patiekalui pagaminti reikia 1 kg raugintų burokėlių, 70 g džiovintų grybų, 2 svogūnų, 1 šaukšto sviesto, 2 vnt. kvapniųjų pipirų, 1 lauro lapo ir pagal skonį pipirų, druskos, citrinos sulčių.

Tešlai pagaminti reikia 150 g miltų, 1 kiaušinio.

Įdarui pasiruošiamė virtų grybų, šaukštą maltų džiovėsėlių, kiaušinį, pipirų, druskos.

Grybai nuplaunami, užpilami šaltu vandeniu. Kai jie kelias valandas pamirksta, tame pačiame vandenyje užvirinami, o tada perkošiami. Nuoviras supilamas į atskirą indą (jo dar prireiks).

Burokėliai nulupami, švariai nuplaunami, supjaustomi / sutarkuojami ir sudedami į puodą kartu su supjaustytus svogūnus, prieskoniais. Tada visi produktai užpilami šaltu vandeniu ir išverdama sriuba. Kai ji atšąla, perkošiama ir supilama į vandenį, kuriame virė grybai, pašildoma, paskaninama cukrumi, pipirais, druska, citrinos sultimis, įdedamas sviesto gabaliukas. Tada paruošiamas faršas ir tešla auselėms. Svieste pakepinamas smulkiai supjaustytas svogūnas. Išvirti gry-

Žemaitija. Jono Strazdausko nuotrauka

bai sukapojami, sudedami į pakepintus svogūnus, įberiami malti džiovėsėliai. Kai masė kiek atšąla, išplakamas kiaušinis. Faršas pagal skonį paskaninamas pipirais ir druska.

Tešlai naudojami miltai, druska, kiaušinis, šiek tiek miltų. Kai tešla išmaišoma, ji plonai iškočiojama ir nedideliais kvadratėliais supjaustoma. Tada ant kiekvieno kvadratėlio padedama po mažą šaukštelį faršo, tešla sulenkiamą įstrižai, susidariusio trikampėlio pakraščiu-kai suspaudžiami ir taip sulipdomi – padaromos „auselės“. Tada jos sudedamos į silpnai pasūdytą verdantį vandenį ir verdamos. Kai „auselės“ pakyla į viršų, jau būna išvirusios. Tada jos išgriebiamos ir sudedamos į lėkštes. Ant „auselių“ užpilami karšti barščiai. Patiekalas jau paruoštas.

Žemaitija. Jono Strazdausko nuotrauka

Artie gražiausė, paslaptlingiausė metu kalėnduorėnė švėntė – Kalėdas, vo so anuom karo ėr Kūčės.

Nu sena tas metu parsilaužėma iš tomuos i švėisa laiks liuo būtė ivairiausės padavėmās, prietarās apipints. Sava laiko liaudės tautuosaka aple anus rinka, užrašinieję vėns iš žīmiausiu Žemaitėjės kraštuotīrininku Mickevīčė Juozos. Anuo raštu, sauguomu ivairiūs Lietovuos muziejūs, bėbliuotekuos dvė knīngas „Tėvų ir protėvių žemė“ sodarė ėr 2007–2008 m. išleida VO „Regėjuonu kultūrėniu inicitīvu centros. Knīngu sodarītuojė ėr leidības vadoovė – Mukienė Danutė.

Daug J. Mickevīčiaus sorinktū ženiū aple tradicėnės žemaitiu švėntės īr sodieta tuos knīnguos. Dā daugiau anū dā nier paruošta spaudā ėr išleista. Šėndėin spausdėnam tik maža dalelė tuo, kou J. Mickevīčė ėlgus metus kruopštė rinka, užrašėniejė ėr kaupė.

KŪČIOS, KALĖDOS

JUOZAS MICKEVIČIUS

Kasmet krikščionys švenčia Kristaus gimimą arba Kalėdas. Tai viena pačių svarbiausių krikščioniškų švenčių, skirta Kristaus kultui. Kalėdos gruodžio 25 d. švenčiamos nuo IV amžiaus. Iki to laiko krikščionys nešvėsdavo Kristaus gimimo šventės, nes manė, kad tai yra pagonybės liekana. Krikščionys seniau švėsdavo tik Krikšto dieną – sausio 6-ąją.

Seniau žemaičiai, atlikdami svarbiausius ūkio darbus, talkininkaudami, švėsdami šeimos šventes – krikštynos, vestuvės, laidotuvės ir kalendorines, religines šventes – Kalėdas, Užgavėnes, Velykas, laikydavosi šiam kraštui būdingų, iš senovės išlikusių papročių. Jos skyrėsi nuo kasdieninių papročių ir atskleisdavo tautos pasaulėjautos savitumą.

Žemaičiai tiki, kad Kūčių vakarą gamta įgyja nepaprastų savybių, ir žmogui, mokačiam jas pažinti, gam-

Kalėdos... Danutės Mukienės nuotraukos

ta gali atverti daug paslapčių. Kūčių vakare žemaičiai, kad ir paprastieji ir nereikšmingiems įvykiams buvo labai jautrūs. Jie iš įvairių reiškinių spėdavo (burė) savo ateitį. Įvairūs žemaičių Kalėdų papročiai, burtai yra atėję iš pagonybės laikų. Žemaičiams priėmus krikščionybę, daugelis senovinių pagoniškų papročių, t. y. burtų bei prietarų, buvo pritaikyta katalikų gyvenime, taip pat ir švenčiant Kalėdas. Tai padėjo šiems senoviniams pagoniškiems papročiams, burtams ir prietarams išlikti iki mūsų laikų.

(Nukelta į 12 p.)

Kalėdų laukimu gyvena ir kapinės. Telšiai. 2006 m. Danutės Mukienės nuotraukos

(Atkelta iš 11 p.)

Žemaičių Kalėdų burtai bei prietarai turi daug bendro, bet kiekvienoje apylinkėje jų jie yra šiek tiek ir skirtingi. Vienoje apylinkėje burtų bei prietarų yra daugiau išlikę, kitur – mažiau. Publikacijoje pateikiami Akmenės, Mažeikių, Tryškių, Platelių, Vieکشnių, Ylakių, Pikelių, Alsėdžių, Plungės, Telšių, Šilalės, Tauragės, Kaltinėnų, Skaudvilės, Laukuvos, Kvėdarnos, Rietavo, Tverų, Raseinių, Kražių ir Betygalos valsčiuose išlikę

žemaičių Kalėdų burtai bei prietarai, susiję su vestuvėmis. Jie iki šiol vis dar yra populiarūs.

Nuo senų laikų gyva advento tradicija. Žemaičių krašte advento metu nutyla dainos, vakarais jaunimas nevirko muzikos ir vengia triukšmingų pasilinksminimų. Adventas – tylaus susikaupimo laikas. Šiuo laikotarpiu Bažnyčia ir jaunavedžių nesutuokia. Liaudies priežodis sako, kad „per adventą – dvasia šventa, per Kalėdas – į zalietas“ (Plateliai). Jei advente piršlys mėgintų į piršlybas važiuoti, tai tas piršlys ar jo vaikai gali nebilyiais tapti (Laukuva 8).

Kūčios

Jei mergina nori sužinoti, kurioje pusėje gyvena jos mylimasis, Kūčių vakarą eina į lauką žiūrėti, iš kurios pusės vėjas pučia; toje pusėje yra jos mylimasis (Tverai 34; Šilalė 82).

Kūčių vakare mergaitės neša šuniui lakti. Jei šuo palakęs suloja, atjos kavalierius su piršliu iš tos pusės, į kurią šuo buvo nusigręžęs lodamas (Skauvilė 40).

Mergaitės, pavalgiusios Kūčių vakarienę, išeina į lauką ir klausosi, kurioje pusėje šunys loja; iš ten „mėsėdyje“ atvažiuos kavalierius. Spėja ir koks atvažiuos, nes savo simpatiją nujaučia (Ylakiai 71).

Kūčių vakare mergaitės, išsišlavusios kambarius, neša išpilti sąšlavas. Išnešusios klausosi: kurioje pusėje išgirsta šunis lojant, iš ten atvažiuos kavalierius (Šilalė 1, 54, 55, 62, 63, 66, Laukuva 2, 9); iš tos pusės atvažiuos piršliai ir iš tos pusės bus bernelis, kuris ją ves (Laukuva 19).

Kūčių vakare merginos neša medžius. Jei porose įneša, tai nakties 12 val. eina klausytis, kurioje pusėje šuo loja, – iš ten atvažiuos piršliai (Vieکشniai, LTA 69 (112)).

Mergaitės, kurios nori ištekėti, visos Kūčių savaitės sąšlavas palieka trobos kerčioje. Kūčių naktį 12 val. sąšlavas išneša laukan ir prie pelenų krūvos klausosi, kurioje pusėje šunys loja, iš tos pusės atvažiuos piršliai arba kavalieriai į zalietas (Plateliai 81, Skauvilė 37); ant pelenų krūvos stovėdama klausosi, kurioje pusėje šunys loja, – iš tos pusės atvažiuos zalietininkai (Plateliai 72).

Kūčių vakare mergaitės, norėdamos sužinoti, iš kur atjos jaunasis, paima žiedą, plauką ir stiklinę. Tada žiedą paveria ant plauko, žiedas pradeda sukstis, muša į stiklinės šoną. Žinoma, plaukas yra užvyniojamas ant piršto ir įtemptas skersai stiklinės. Į kokią šoną žiedas muša, iš tos pusės atvažiuos jaunasis (Šilalė 79).

Kūčias pavalgius, mergos išeina laukan ir barškina

šaukštais. Kurioje pusėje los šunys, iš tos pusės atvažiuos kavaličius (Laukuva).

Kūčių vakare merginos, išėjusios lauk, supurto tvorą, ir, jei kurioje nors pusėje išgirsta šunis lojant, tiki, kad iš ten atvyks piršliai (Šilalė, 78).

Mergaitės, norėdamos sužinoti, iš kurios pusės atjos kavaličiai, Kūčių vakare neša laukan sąšlavas ir, jas pildamos, klausosi, kurioje pusėje šunys loja, – iš tos pusės atjos piršlybų būsiamasis vyras. Jeigu šunys neloja, tai dar tais metais neištekės (Skaudvilė 41, Šilalė 6).

Kūčių vakare po saldžiosios vakarienės merginos klausosi šuns lojimo. Jei tuo metu kurioj nors pusėj suloja šuo, į tą pusę ištekės (Kražiai LTA 303 (126)).

Kūčių vakare mergaitės paima didelį gabalą popieriaus, suspaudžia jį į kamuoliuką ir, padėjusios ant kėdės ar kitur, uždega. Reikia popieriuko gabaliuką taip padėti, kad, jam sudegus, šešėlis kur nors atsimuštų. Jei šešėlis pasidarys panašus į raitelį, piršliai atjos (Plungė, LTA 284 (71050)).

Jei mergaitė nori sužinoti, kurioje pusėje gyvena jos mylimasis, Kūčių vakare paima šliūbinį (vestuvinį) aukštinį žiedą (kitokio negalima), pririša prie savo plauko ir leidžia į stiklinę taip, kad jis nesiektų stiklinės dugno. Palaukia, kol nebejudą. Po to, jei žiedas skambteli į kurią nors stiklinės kraštinę, žiūri į kokį, nes tikima, kad iš tos pusės atvažiuos arba toje pusėje gyvena mylimasis (Laukuva 18).

Kūčių vakare mergaitės eina klausytis, bene išgirs skambalą skambant. Jei išgirsta, tiki, kad atvažiuos piršliai, o gal ir ištekės (Laukuva 8).

Jei kavaličius (mergina) nori sužinoti, iš kurios pusės (ir kokią) merginą gaus, turi uždegti degtuką ir jį

Ledo skulptūros kartais Kalėdų proga papuošia ir mūsų sostinę Vilnių. Danutės Mukienės nuotrauka

stačiai laikydamas sudeginti. Degtuko anglis nusvyra į vieną ar antrą pusę. Į kurią pusę nusvyra, iš tos pusės jaunikaitis merginą ves. Jei anglis lieka stati, iki kitų Kalėdų neapsives (neištekės). Taip buria vyrai ir moterys (Plateliai 81).

Kūčių vakare vienas asmuo, kitiems nematant, įkiša į maišą kelnių bei marškinių ir duoda kitiems traukti. Jei ištraukė kelnes – ištekės (ves), marškinius – mažo

(Nukelta į 14 p.)

Kalėdų laukimu gyvena miestas... Danutės Mukienės nuotrauka

Kalėdų eglė uždegama šventės išvakarėse. Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 13 p.)

susilauks. Plungė LTA 234 (710*6).

Kas nori sužinoti savo ateitį, Kūčių vakare degina suglamžytą popierių ir iš sudegusio popieriaus šešėlio spėja ateitį (Plateliai 72).

Padeda ant apverstos lėkštės dugno suglamžytą popierių, uždega jį. Sudegus neša prie sienos ir žiūri į anglies šešėlį. Jei matosi arklys su vežimu, ištekes, o jei vienas vežimas, – ne (Laukuva 2).

Jei mergina ar vaikinai nori sužinoti, ar ištekes (ves), Kūčių vakare degina pakulų kamuoliukus. Jei kamuoliukas degdamas kyla į viršų – ištekes (ves), jei nekyla – neištekes (neves) (Šilalė 50, 61); tais metais mergina ištekes (vaikinas – ves), o jei leidžiasi žemyn, neištekes (neves) (Kvėdarna, Barškys).

Kūčių vakare mergaitės, norėdamos sužinoti, ar ištekes, traukia iš stogo šiaudą (ilginį). Kuri ištraukia ilgą ir nariuotą šiaudą, ta ištekes ir ilgai gyvens (Šilalė 38), kuri ištraukia su varpa, – ištekes, o ta, kuri ištraukia šiaudą be varpos, – neištekes (Laukuva 2, Skaudvilė 41).

Mergaitė, norinti išteketi, Kūčių vakare išseina laukan, ir, jei išgirsta, kad kas nors šunį arba katę varo lauk iš trobos, tai ištekes ir – atvirkščiai (Šilalė 60).

Kūčių vakare paimamos trys kepurės. Po viena pa-

kišamas rožančius, po antra – žiedas, po trečia – truputis žemių. Priėjusi mergina apverčia kepurę. Jei atverčia žiedą, ištekes, jei rožančių, liks davatka, jei žemes, mirs (Raseiniai LTA 482, 391).

Mergaitės Kūčių vakare deda į pečių batus. Paskui skaito, kiek tų batų. Jei jų yra poromis – ištekes, jei ne poromis – neištekes (Šilalė 38).

Kūčių vakare mergaitės meta šlepetes per tvorą. Jei šlepetės smailagaliu žemyn nukrenta – ištekes ir – atvirkščiai (Šilalė 52).

Mergaitės Kūčių vakare spiria nuo kojos klumpes į duris. Jei pataiko smailagaliu – ištekes, jei šonu ar kulnim ir kt. – neištekes (Skraudvilė 41).

Mergaitės, norėdamos sužinoti, ar ištekes, Kūčių vakare, atsisėdusios trobos gale, spiria į duris šlepetę. Jei šlepetės smailiagalys atsisuka į duris – ištekes, jei ne smailiagalys – neištekes (Šilalė 51, 60).

Kūčių vakare mergina ar vaikinai atsisėda prieš duris ir meta klumpę per galvą. Jei klumpė nukrenta pirštu galais į trobą – neištekes (neves), samdinys liks vietoje (Ylakiai 80).

Kūčių vakare mergaitės deda ant grindų kurpes nuo galinio trobos lango iki durų. Jei kurpės (porinis skaičius) užsideda ant slenksčio – ištekes (Skraudvilė 45); ta mergina, kurios batuko porinis skaičius siekia slenksčių, ta ištekes (Skraudvilė 43).

Kūčių vakare merginos (vaikiniai) paima kibirą su vandeniu ir į vandenį lašina vašką. Šaldamas vaškas sudaro figūras. Jei susiformuoja kavalieriaus su pana figūra – ištekes (ves), jei vaikas – tai mergiotė pasigaus vaiką (Laukuva 2, 3, 4, 5, Šilalė 1), jei vaškas subėga į gabalą – mergina ištekes už turtingo vyro (Šilalė 58), jei iš vaško išsipila stalas ir daug galvelių – tai mergina ištekes, berniokas ves (Laukuva 18).

Kūčių vakare mergaitės (arba vaikinai) pila į šaltą vandenį ištirpintą ciną (alavą) ar šviną ir iš susidariusios formos spėja: žiedas – laimė, vestuvės (Rietavas 30, Kaltinėnai 12, Tverai 34, Skaudvilė 44, 45).

Kūčių vakarienę pavalgiusios merginos ar vaikinai paima bliūdą (dubenį) vandens, ant jo krašto padeda žiedą, grabnyčių žvakę ir pinigą atskirose vietose. Kiekviena mergina, vaikinai įmeta į vandenį medžio anglį, kurią įsuka aplink ir paleidžia. Jei anglis sustoja prie žiedo – ištekes (ves), jei prie pinigų – tai turtinga taps, o jei prie žvakės – mirs (Ylakiai 71).

Mergaitės ar vaikinai Kūčių vakare pasirenka sau simpatijas, pasiima bliūdą vandens; bliūde ranka įsuka vandenį, įmeta dvi anglis. Tuo metu mergaitė turi galvoti apie savo išsirinktąjį kavalierių, o vaikinai – apie savo paną. Jei anglis suksis visą laiką krūvoj kartu, kol vanduo sustos judėjęs, – juodu susidraugaus ir susituoks (Skaudvilė 43), o jei suki-

busios anglis išsiskirs, tai draugystė iširs (Šilalė 53).

Mergaitės Kūčių naktį 12 val. niekam nematant velka apie trobą tris kartus akėčias ir žiūri pro langą į trobos vidų. Ką paskutinį kartą vilkdamos akėčias pamato troboj, tas ir išsipildo: jei vaikiną pamato – ištekęs, o jei nieko nemato – neištekęs (Šilalė 48).

Kūčių vakare mergaitės nežiūrėdamos traukia iš po kamino po vieną vištą. Jei ištraukia seną vištą – liks senmergė, jei jauną vištą – ištekęs, jei seną gaidį ištraukia – už senbernio ištekęs (Šilalė 38).

Kūčių vakare apkabina pagalius. Jei po porinį skaičių pagalių apkabina – apsives, o jei liekis (neporinis skaičius) – neapsives (Mažeikiai LTA 69 (169)).

Kūčių vakare mergaitės, išėjusios į lauką, skaito žiogrius porom. Jei poromis – ištekęs, o jei vienas lieka be poros – neištekęs (Laukuva 9).

Kūčių vakare mergaitės skaito kiemo statinių stulpečius (arba: tvoros mietus). Jei poromis – ištekęs, o jei vienas lieka – neištekęs (Šilalė 38).

Kūčių dieną mergaitės eina malkų vogti. Paskui skaito. Jei poromis – ištekęs (Šimkaičiai LTA 482 (153)).

Jeigu mergaitės nori sužinoti, ar ištekęs, ar ne, atneša į vidų malkų ir skaito. Jeigu išeina lyginis skaičius – ištekęs, jei nelyginis – neištekęs (Girkalnis, Rsn. LTA 482 (31)). Geriausia, kad malkos būtų vogtos – iš svetimos pastogės paimtos (Plateliai 83).

Mergaitės Kūčių vakare nuo trobos (kambario) galo iki slenksčio deda pėdą prie pėdos. Jeigu ant slenksčio už-

deda dešinę koją – ištekęs, o jei kairę – ne (Šilalė 60).

Kūčių vakare lašinamas vaškas į vandenį. Jei vandenį vaškas sušoksta į dvi žmogaus figūras, tais metais ištekęsi (vesi), jei sušoksta į vieną – priešingai, o jei į karštą – mirsi (Laukuva 7).

Kūčių vakare mergaitės pila į vandenį ištirpintą šviną. Jei švinas subėga į vyro figūrą – tais metais ištekęs, jei subėga į vaiko figūrą – susilauks vaiko (Šilalė 45).

Kūčių vakare mergaitės išsipeša iš savo kasų plauką, perkiša juos per šliūbinį (vestuvinį) žiedą, įleidžia į tuščią stiklinę. Kiek kartų žiedas, atsimušęs į stiklinę, suskambės, po tiek metų ištekęs (Šilalė, 46, 47).

Mergaitės, norėdamos sužinoti, kada ištekęs, Kūčių vakare iš stogo traukia šiaudus (ilginus). Kiek jų ištraukia, už tiek metų ištekęs (Raseinių m. LTA 482 (187)).

Merginos Kūčių vakare eina į tamsų tvartą avių gaudyti. Kuri sugauna aviną, ta tais metais ištekęs, o jei avį – priešingai (Šilalė 65).

Po Kūčių vakarienės merginos, vaikinai kiekvienas padaro po tris pakulinius rutuliukus, padeda juos ant stalo ir greit visus iš eilės padega. Jei rutuliukai nejudėdami sudega – padegėja (-as) neištekęs, neves, o samdiny – pasiliks toje pačioje vietoje. Jei rutuliukai degdami pakyla aukštyn – tais metais ištekęs, ves, o samdiniai – į kitą vietą persikels tarnauti (Ylakiai 71, 80).

Jei mergina suspėja pasakyti žodį „pora“ Kūčių vakare, prieš pat varpams suskambant, tai tais metais

(Nukelta į 16 p.)

Kalėdoms reikia pramogų, gražių reginių...
Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 15 p.)

ištekės. Jei nespėja – ne (Laukuva 19).

Seniau žemaičiai labai tikėjo sapnais. Ypač reikšmingu jie laikydavo Kūčių nakties sapną. Atsikėlę Kalėdų ryte vienas kitam pasipasakodavo, kas ką naktį sapnavo. Iš sapno spėdavo savo likimą ir kokie bus ateinantys metai. Jaunuomenė iš sapnų dar spėdavo ir apie vedybas (Plateliai 73).

Mergaitės Kūčių vakare susiriša du šakaliukus, pasideda po pagalve ir sukalba trejus poterius. Naktį susapnuoja savąjį (Laukuva 20).

Kūčių vakare eidamos miegoti mergaitės nusiprausia burną, bet nenusišluosto veido. Naktį sapne ateina jos kavalierius nušluostyti veido (Šilalė 60).

Mergaitė padaro iš pagaliukų šulinio modelį. Kūčių vakare įdeda jį į stiklinę su vandeniu ir, eidama miegoti, pasideda po pagalve. Tiki, kad naktį susapnuos save, stovinčią prie šulinio, ateis jaunikaitis ir paprašys vandens, paskui pasakys savo vardą ir pavardę (Šilalė 77).

Mergaitė, norėdama sužinoti savojo vardą, Kūčių vakare, eidama miegoti, po pagalve pasideda šukas. Jei sapne jai vyriškis sušukuoja kasas ir, eidamas pro duris, pasisako savo vardą, už to ir ištekės (Skaudivilė 41).

Mergaitė Kūčių dieną nieko nevalgo. Vakare suvalgo tris silkes. Kas sapne paduos jai gerti, tas bus jos vyras (Tverai 32).

Kūčių naktį mergaitė savo miegamajame pasideda praustuvę su švariu vandeniu, rankšluostį, muilo (dar nenaudoto gabalą), šukas ir veidrodi. Jei naktį sapne mato besiprausiantį kavalierių, tas jis bus jos vyras (Ylakiai; Kaltinėnai 14).

Mergaitė, norėdama pamatyti savo būsimąjį vyrą, Kūčių vakare, eidama miegoti, pasideda prie lovos bliūdą (dubenį) vandens ir rankšluostį. Kas naktį sapne ateina praustis, tas bus jos vyras (Skaudivilė 43).

Jei vyras turi daug mylimųjų ir nežino, kurią vesti, Kūčių vakare, eidamas miegoti, ant kortelių parašo visų mylimųjų merginų vardus ir korteles pasideda po pagalve. Kurią merginą naktį sapne vyras pamato, tą ir veda (Ylakiai 71).

Mergaitė, norėdama sužinoti, už kokio vyro ištekės, Kūčių vakare, eidama miegoti, suvalgo silkę. Kuris vyriškis naktį per sapną atneš gerti, už to ištekės (Rietavas 28).

Jei, mergaitė nori sužinoti, už ko ištekės, Kūčių dieną nei geria, nei valgo, naktį, eidama miegoti, nepersišegnoja, nesimeldžia ir po pagalve pasideda lėkštę su avižomis. Jei susapnuoja artoją, vaikiną, kuris pašeria arklį avižomis, už to vaikinio ištekės (Kaltinėnai 13).

Kūčių vakare mergaitės (vaikinai) po lova pasideda pilną bliūdą (dubenį) vandens. Skersai bliūdo (dubens) uždeda balaną (skalą). Jei naktį sapne stovi prie tven-

kinio (kūdros), per kurį permestas tiltas ir per tą tiltą ateina žmogus, tai jis bus mylimasis. Jei tas mylimasis prieina tiltu prie merginos, ištekės, o jei žmogus pasilieka ant vidurio tilto, tai neištekės (Šilalės 61); jei per kūdrą lieptu einant mergaitė susitinka su vaikinu (mylimuoju ar nepažįstamu vyriškiu), tais metais ištekės, o vaikinas ves (Ylakiai 71).

Mergaitė Kūčių naktį, eidama miegoti, po pagalve pasideda veidrodi, šukas, užminga nepintomis kasmis. Jei naktį sapne atėjęs mylimasis ar šiaip nepažįstamas vaikinas, žiūrėdamas į veidrodi, šukuojasi, o mergaitė taip pat šukuojasi ir pinasi kasas, už to tais metais ištekės ar tą ves (Ylakiai 71).

Kūčių vakare mergaitės, eidamos miegoti, parašo į korteles 12 kavalierių vardus ir pasideda po pagalve. Jei naktį susapnuoja vaikiną užrašytu vardu ir pabudusi ištraukia kortelę su tuo pačiu vardu, už to kavalieriaus ištekės (ves). Jei naktį nieko nesapnuoja, tais metais dar neištekės (Šilalė 38).

Kūčių vakare vaikinai pasėja (paberia po lova) linų sėklų. Jei sapne pamato linus beraunančią mergaitę ar savo mylimąją – tais metais apsives, o jei jos nemato – neapsives (Ylakiai 71).

Merginos Kūčių vakare, eidamos miegoti, pasikiša po pagalve vyro kelnes. Kokį vyriškį sapne pirma pamatys, už to ištekės (Šilalė 48, 59, 67).

Kūčių vakare mergaitės, eidamos miegoti, po savo lova pasėja avižų. Jei sapne pamato savo mylimąjį ar nepažįstamą vaikiną bepjaunantį avižas, tai už jo tais metais ištekės. Jei nieko apie avižų pjovėją nesapnuoja, tai tais metais liks netekėjusi (Ylakiai 71).

Kūčių naktį, kai mergina eina miegoti, susirašo į 12 kortelių žinomų vyrų vardus. Jei sapne mato gražų ar negražų vyrą, tai pabudusi traukia iš pagalvės kortelę. Su koku vardu ištraukia kortelę, toks bus būsimąjo vyro vardas (Šilalė, 68, 75).

Kūčių vakare reikia išlupti obuolio žievę jos neįpjovus, kad netrūktų, ir ją mesti per galvą. Kokia raidė susidarys iš žievės, tokia bus pirmoji mylimąjo vardo raidė (Laukuva 4).

Kūčių vakare merginos, norėdamos sužinoti savo būsimąjo vyro vardą, eina klausti vyro vardo. Kai susitinka kokį vyrą ar vaikiną, tai klausia jo vardo. Kokį vardą pasako, toks bus ir jos vyro vardas (Šilalė 49).

Po Kūčių vakarienės mergina išeina lauk ir, kai sutinka pirmutinį vyrą, klausia: „Kaip tavo vardas?“ Koks yra jo vardas, toks bus ir jos vyro vardas (Šilalė 68).

Kūčių vakare ant trijų lapelių parašomi labiausiai patinkančių vyrų vardai. Kiekvienas lapelis prisegamas vis prie kito cibulių (svogūnų) vainiko. Merginos vyro vardas bus toks, koku buvo pažymėtas vainikas, kuriam svogūnai pirmiausiai sudygo. (Laukuva 2).

Kai mergina su koku nors vaikinui yra susidraugavusi ir nori žinoti, ar jis ją ves, lapkričio mėnesio 25 dieną įmerkia į butelį su vandeniu žalią vyšnios šakutę. Jei įmerktoji šakelė iki Kalėdų pražysta, tai už to vaikiną, su kuriuo draugauja, ištekės, o jei vyšnios šakelė išsprogsta ir nuvysta, tai už jo neištekės (Šilalė 77).

Jei mergina nori sužinoti savo vardą, parašo ant devynių kortelių po vieną vyro vardą. Kūčių vakariene valgydama traukia kortelę, Koks ant kortelės yra parašytas vardas, toks bus ir jos bernelio vardas (Raseinių m., LTA 482 (187)).

Kūčių vakare merginos parašo ant kortelės kavalierių vardus ir sudeda į dėžutę. Nežiūredamos traukia po vieną kortelę. Su koku vardu kortelę ištraukia, tokiu vardu vyrą gaus (Šilalė 46).

Mergaitė, norėdama sužinoti, koks bus jos vyro vardas, Kūčių naktį, eidama miegoti, po pagalve pasideda maldaknygę (Visų Šventųjų litaniją). Kojį šventojo vardą naktį randa maldaknygėj pabrauktą, toks bus ir jos vyro vardas (Kvėdarna 27).

Mergaitė, norėdama sužinoti savo mylimojo vardą, parašo ant kortelės vyriškių vardus (kiekvieną vardą ant trijų kortelių). Jei mergaitė, naktį pabudusi, nežiūredama ištraukia tris korteles ir ant tų kortelių vis kartojasi tas pats vardas, toks bus ir jos mylimojo vardas (Šilalė 70).

Kūčių vakare merginos parašo ant kortelių 12 kavalierių vardus, pavardes ir, eidamos miegoti, pasideda

tas korteles po pagalve. Naktį pabudusios jos traukia tas korteles. Galima traukti tris kartus. Vienas iš trijų vardų, parašytų ant kortelių, bus tavo išrinktojo vardas (Kvėdarna 22).

Mergaitės, norėdamos sužinoti savo mylimojo vardą, Kūčių vakare parašo savo apylinkės simpatijų (vaikinių) vardus ant kortelių. Eidamos miegoti tas korteles jos pasideda po pagalve. Naktį pabudusios traukia 1 kortelę iš po pagalvės. Koks vardas bus ant kortelės parašytas, toks bus ir vyro vardas (Skaudivilė 45).

Mergaitės, norėdamos savo vardą sužinoti, eina prie lango, kur yra daug vyrų, ir klausosi, kol išgirsta pirmą vyro vardą. Turi klausytis tol, kol tą patį vardą išgirsta ištariant tris kartus (Girkalnis LTA 482 (247)).

Kūčių vakare mergaitės į lėkštę įpila pelenų. Paima stiklinę su vandeniu. Tada į stiklinę vandens panardina auksinį jungtelių žiedą (kitokio negalima). Virš lėkštės su pelenais ir stiklinės su žiedu pakabina veidrodį. Žiūrint į veidrodį žiedo vidury galima pamatyti visą savo ateitį. Jei matai rūtų vainikėlį – ištekėsi, jei grabą – mirsi, jei šv. Panelę Mariją – eisi į vienuolyną (Betygala LTA 482 (95)).

Mergaitės po Kūčių, norėdamos pamatyti savo būsimąją laimę, paima tyro vandens pilną stiklinę, įmeta stiklinėn žiedą, prie jos iš abiejų pusių pastato po uždegtą žvakę, o prieš save veidrodį ir žiūri į jį. Veidrodyje pamato tai, ką nori (Raseinių apskr., LTA 482 (206)).

(Nukelta į 18 p.)

Vilnius naktį iš Kūčių į Kalėdas.
Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 17 p.)

Jei Kūčių nakties 12 val. nueisi į duobę, pasistatysi du veidrodžius, tarp jų dvi degančias žvakes, žiūrėsi į veidrodį, matysi visą savo praeitį (vargus, nelaimes ir t. t.), pagaliau – iš tolo atslenkantį karstą. Tada reikia pašokti nuo veidrodžių ir juos suglausti – visą tau skirtą amžių išgyvensi. Jei veidrodžių greit nesuplosi, karstas prisitartins ir tais metais mirsi (Ylakiai 80).

Reikia Kūčių naktį sustatyti du veidrodžius vieną prieš kitą, tarp jų pastatyti dvi uždegtas žvakes, nuogam atsistoti tarp veidrodžių ir žiūrėti. Už nugaros esančiame veidrodyje pamatysi visą savo gyvenimą (Tverai 32); jei bus skirta – pamatysi pro duris įeinantį ir kavaliierių (Šilalė 60).

Kūčių naktį 12 val. iš kambario išneša visus šventus daiktus ir žiūri į veidrodį. Jei mato šokančius – išteka (vyras apsiveda), o jei karstą – miršta (Kvėdarna 23).

Kūčių naktį jei žiūrėsi į veidrodį, tai išsipildys visa, ką tu jame pamatysi. Jei matysi mergaitę – apsivesi, jei karstą – mirsi (Plateliai 83).

Je mergaitė nori pamatyti savąjį, turi Kūčių naktį 12 val. pastatyti du veidrodžius, uždegti dvi žvakes, atsisėsti tarp veidrodžių, sumerkti į indą kojas ir jas mazgoti. Kas atneš vandens, tas bus jos mylimasis (Šilalė 38).

Kartą viena mergina Kūčių naktį 12 val. pasiėmė du veidrodžius, kad pamatytų savąjį. Atsidariusios durys ir įėjęs jaunas, gražus kareivis, kuris pasakęs: „Labas vakaras“. Mergaitė labai išsigandusi. Kareivis greit išėjęs iš kambario. Tačiau, jam išeinant, mergina dar spėjusi pašokti iš vietos, ištraukti jo šautuvą. Vėliau jį užrakino skrynioje. Už vienerių metų kareivis, atitarnavęs kariuomenėje, grįžęs namo. Nuvažiavęs į „zalietas“ pas tą pačią merginą, kuri buvo jo šautuvą ištraukusi. Tada ji jam tą šautuvą ir parodžiusi, papasakojusi vaikinui, kaip tą šautuvą iš jo paėmė. Jaunasis prisiminęs, kad sapne buvęs nuėjęs Kūčių vakare pas ją. Jaunikis vedęs tą merginą (Šilalė 38).

Mergaitė, norėdama pamatyti savąjį, Kūčių naktį 12 val. padeda ant stalo stiklinę su vandeniu. Į stiklinę įdeda savo paveiksluką. Jos paveikslukas pavirsta į būsimąjo atvaizdą (Kvėdarna 27).

Je mergaitė nori pamatyti savąjį, ji turi ilgai žiūrėti į veidrodį. Pamačiusi turi greitai atsitraukti, nes tas vaizdas gali atgyti ir ją nužudyti (Skaudivilė).

Norint savąjį pamatyti, per Kūčių vakarienę ir po vakarienės reikia visai nieko nekalbėti. Kai visi nueina miegoti, reikia prie veidrodžio uždegti dvi nešvėstas (nepašventintas) žvakes, atsisėsti prieš jas ir laukti. Ką pamatysi, tas bus tavasis (Kaltinėnai 13).

Kūčių naktį reikia nueiti į negyvenamą namą, nusi-

nešti du veidrodžius ir žvakę. Tarp veidrodžių reikia pastatyti uždegtą žvakę, o vėliau nuo veidrodžio nubraukti rasą – pamatysi mylimąjį (Skaudivilė 44).

Mergaitė, norėdama pamatyti mylimąjį, turi žiūrėti iš šono į veidrodį. Tada pasirodys mylimasis (Šilalė 49).

Je mergaitė nori pamatyti savąjį, Kūčių vakare užsirakina viena kambaryje, užsileidžia ant langų užuolaidas, pasistato ant stalo veidrodį, uždega jam iš šonų po žvakę ir žiūri kol pamato savąjį. Pamačiusi savąjį, suvožia ant stalo veidrodžius ir išbėga iš kambario į lauką (Kvėdarna 15).

Viena mergaitė, žiūrėdama į veidrodį, pamatė savąjį ir ilgai į jį žiūrėjo, nes iš karto jo negalėjo pažinti. Pasirodęs mylimasis mergaitei davė plaštaka į veidą ir ant jos veido rankos išdeginta žymė pasiliko visam amžiui (Kvėdarna 15).

Vaikinas, kuris turi daug mylimųjų ir nori iš jų vieną kurią nors vesti, Kūčių naktį atsigula prie slenksčio. Tą naktį jo tikroji mylimoji atneša gerti (Girkalnis LTA 457 (23)).

Kūčių vakare mergaitės, eidamos miegoti (gulti), pasideda po lova vandens bliūdą (dubenį). Jaunikis, naktį per sapną paprašęs gerti, bus jos mylimasis (Laukuva 3).

Kūčių vakare, atsistojęs už trobos į rytus, sušvilpk – atsilieps tau skirtoji (Plungė LTA 284 (70339)).

Pavalgius Kūčių vakarienę, reikia surinkti nuo Kūčių vakarienės likusias silkių galvas ir, paėmus jas, vieną kartą apie gryčią apeiti – pamatysi savo mylimąjį arba mylimąją (Girkalnis LTA 457 (16)).

Kūčių dieną reikia nieko nevalgyti ir tik vakare suvalgyti vieną silkę. Naktį būsimasis gyvenimo draugas atneš vandens atsigerti (Plungė LTA (7032)).

Mergaitė, kuri nori ištekėti, nusiprausti, Kūčių vakare vandenį ir rankšluostį padeda prie savo lovos. Kas naktį ateis praustis, tas bus jos būsimasis (Kvėdarna 22).

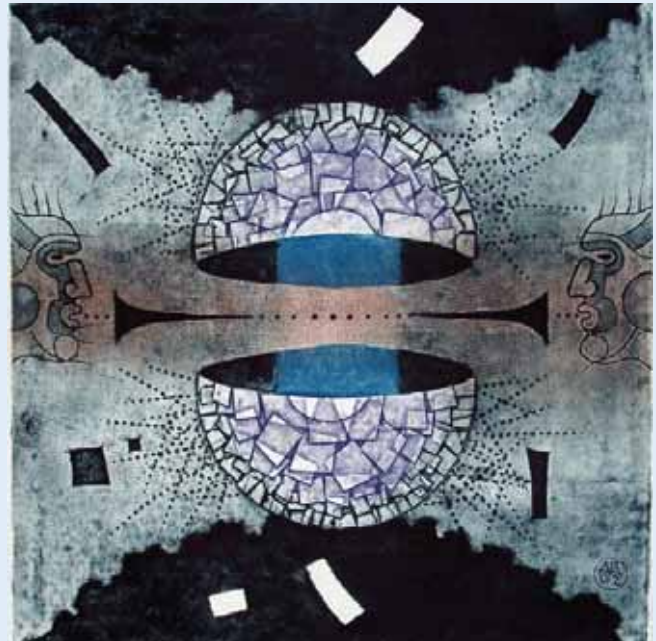
Kūčių vakare į duonkepį įkiša grabnyčios žvakę ir laukia. 12 val. ateina ir už stalo valgyti atsisėda mylimasis (Tverai 32).

Je, mergaitė nori sužinoti, koks bus jos mylimasis, Kūčių vakare eina viena į nuošalų kambarį, pasistato veidrodį, uždega dvi vaškines žvakes ir žiūri per petį į veidrodį. Kai pamato savo mylimąjį veidą, neatsisuka į jį, o tik ištaria: „Tu mano turėsi būti ir būsi“ (Kvėdarna 21).

Kūčių vakare, kai moteris viską iškepa, pečius atšąla, išsirengia visai nuoga ir įlenda į pečių taip, kad kojos būtų atsuktos į aslą. Tada pamato savojo atvaizdą (Raseiniai LTA 783 (259)).

Norėdama sužinoti, koks yra jos būsimasis, mergina Kūčių vakare visai nuoga šluoja visus kambarius ir sąšlavas išneša išpilti į lauką. Ten ji būtinai susitinka savo būsimąjį (Raseiniai 783 (258)).

Kūčių vakare moteriškė, kuri nori ištekėti, nusirengia nuogai ir šluoja trobą tol, kol ateina koks vyras.

Tas vyras, kuris ateina, bus jos vyras (Šilalė 1).

Kas nori pamatyti savąjį, Kūčių vakare nusirengia nuogai ir šluoja trobą. Ką pamato šluojant, už to išteka (Šilalė 64).

Mergaitė, norėdama sužinoti, koks bus jos vyras, Kūčių vakare eina viena į kambarį, užsidaro langines, pasideda ant stalo veidrodį, uždega dvi žvakės. Jei pamato seną vyrą, ištekės už seno ar našlio, jei jauną – ištekės už jauno vyro, jei karstą – greit mirs (Šilalė 47).

Jei, mergaitė nori pamatyti savąjį, Kūčių naktį 12 val. apsisiaučia balta paklode, atsistoja prieš veidrodį ir žiūri. Pasirodo jaunikis (Raseiniai LTA 482 (187)).

Mergaitės Kūčių vakare pripila dubenį vandens, pakabina švarų rankšluostį, išeina į lauką ir žiūri į vidų. Atėjęs būsimasis vyras prausiasi, šukuojasi ir sėdasi prie stalo valgyti. Viena visa tai padarė. Išėjusi laukan pamatė labai gražų vaikną. Kaip tik už tokio ir ištekėjo. Tą įvykį papasakojo savo draugei, kuri taip pat padarė. Išėjusi laukan troboj nieko nematė, išgirdo balsą už nugaros: „Ką čia matai, ko žiūri?“ Apsisukusi pažiūrėjo – velniukas ten bestovys (Raseiniai LTA 783 (260)).

Mergaitė, norėdama sužinoti, koks bus jos vyras, Kūčių naktį atsigula troboj, po galva pasideda plytą ir laukia. Kas pirmas ateis, tas bus jos vyras (Laukuva 10).

Mergaitės, norėdamos pamatyti savo jaunąjį, Kūčių naktį 12 val. eina prie veidrodžio, rankose laikydamos uždegtą žvakę, pakištą po puodu. Tada pamato savo būsimąjį vyrą (Šilalė 69).

Jei mergaitės nori sužinoti, koks bus jų būsimasis vyras, Kūčių vakare užsidaro kambaryje, užsikuria ugnį ir visos deda po šakalį į ugnį. Tada maišo tešlą. Kiekviena deda po šaukštą druskos, vandens, miltų ir

Dailininko Alfonso Čepausko kūriniai

suminko. Vėliau iš tos tešlos padaro ir iškepa tris blynus. Tada kiekviena mergaitė, suvalgiusi po blyną, eina miegoti. Naktį 12 val. turi pabusti ir užlipti ant vir-

(Nukelta į 20 p.)

Lyg sniegas baltas skulptūros ant Plungės kunigaikščių Oginskių centrinių rūmų ir Plungės kunigaikščių Oginskių parko centrinis parteris žiemą. Vlodo Gaudiešiaus nuotraukos

(Atkelta iš 19 p.)

šaus. Ten pamatys savo būsimąjį vyrą (Šilalės valsčiaus Pajūrio bažnytkaimis, Z. Kungys).

Kūčių vakare mergina išeina į lauką ir žiūri pro langą į tą vietą, kur ji pati sėdėjo valgydama kūčias. Pamato savo būsimąjo vyro galvą (Raseiniai LTA 482 (388)).

Jei namiškiai nori, kad jų namiškė mergaitė pamatytų savo būsimąjį vyrą bei savo ateitį, daro „Kūčių stalių“. Nuošalioje vietoje, kur niekas nevaikšto, paruošia „Kūčių stalių“ ir ant jo sudeda po truputį visų Kūčių valgių. Užstalyje pastato veidrodį ir uždega žvakes. Kai jau viskas paruošta, vakare siunčia mergaitę į tą kambarį, prašydami jos ką nors atnešti. Mergaitė, nieko nenumanydama, įeina į kambarį ir prie „Kūčių stalių“ pamato bevalgantį savo būsimąjį vyrą. Jei pamato karstą – mirs (Raseiniai LTA 482 (93)).

Jei mergaitė nori sužinoti, kokį vyrą gaus, Kūčių dieną 12 val. pasilieka viena kambarį, pasistato vieną priešais kitą du veidrodžius, uždega dvi pašventintas žvakes, atsistoja tarp veidrodžių ir žiūri. Tada ji pamato būsimąjį vyrą (Raseiniai LTA 783 (262)).

Kūčių vakare mergaitė atsisėda prieš veidrodį, už-

dega dvi žvakes ir žiūri. Ką vidurnaktyje veidrodyje pamato, tas bus jos vyras (Šilalė 74; Skaudvilė 41). Pamatę jaunikį, greit nuo veidrodžio pasitraukia, kad jis jos nenužudytų (Šilalė 75).

Mergaitė, Kūčių vakare, pavalgiusi kūčias, eina į klėtį, užsidega žvakę ir 12 val. žiūri į veidrodį. Kas žvakę užpūs, tas bus jos vyras (Skaudvilė 44).

Kūčių naktį 12 val. vaikinai (mergaitės) pasistato prie veidrodžio dvi uždegtas žvakes ir visą laiką žiūri tiesiai į veidrodį. Ką pamato, tas išsipildo. Jei vaikinai pamato mergaitės atvaizdą – apsives, jei mergaitė vaikino – ištekės (Šilalė 48).

Jei mergaitė nori sužinoti, už kokio vyro ištekės, Kūčių vakare suneša visus valgius į kambarį ir barškina į duris sakydama: „Prašom, prašom ant Kūčių“. Būsimasis vyras pasirodo (Tverai 34).

Mergaitė, norėdama sužinoti už ko ištekės, Kūčių vakare maudosi. Kas įėjęs jai paduoda rankšluostį, tas bus jos vyras (Šilalė 77).

Kūčių naktį 12 val. mergaitė kambarį užsidega dvi žvakes ir žiūri į veidrodį. Jei pamato vyriškį, už jo ištekės (Tauragės 25), o jei pamato apysenį žmogų – už našlio ištekės (Kvėdarna 15).

Vaikinai Kūčių naktį 11 val. vienas užsirakina kambarį, pasistato prieš duris veidrodį. Prie veidrodžio uždega dvi žvakes, sėdasi priešais veidrodį ir žiūri, laukia, kol laikrodis išmuš 12 valandą. Kas tuo metu įeis pro duris, tą jis ves (Šilalė 50).

Mergaitė Kūčių dieną pasninkauja ir meldžiasi, o naktį 12 val. atsistoja tarp dviejų veidrodžių. Tada prieina jaunikis ir ją pasveikina – už jo ištekės (Šilalė 58).

Kūčių vakare mergina mazgoja kambario grindis. Kambario gale pastato veidrodį ir pradeda kambario grindis mazgoti nuo durų. Ką ji tuo metu veidrodyje pamato, už to išteka. Viena mergina, mazgodama kambarį, pamatė pro duris įeinant giltinę su karstu. Mergina labai išsigando ir netrukus mirė (Šilalė 47).

Kūčių vakare mergaitės šluoja kambarius, o apie 10–11 val. išneša sąšlavas į daržą, beria jas per galvos viršų į nugaros pusę ir greitai atsisukusios atgal pažiūri. Jei pamato ant trobos kaminų stovintį savo mylimąjį, už jo ištekės (Ylakiai 71).

Ant trobos aukšto paruošia Kūčių stalių ir apdeda jį tais valgiais, kuriuos per kūčias valgo. Mergaitės, pavalgiusios kūčias, bėga žiūrėti. Kokį žmogų bevalgant pamato, už to išteka (Raseiniai LTA 482 (57)).

Mergaitės, pavalgiusios kūčias, tris kartus apibėga apie namą. Ką sutinka trečią kartą bėgdamos, už to išteka (Raseiniai, LTA 482 (57) ir Šilalė 58).

Kūčių naktį 12 val. mergina (vaikinas), laikydamas rankoje žvakę, užlipa ant trobos viršaus ir tris kartus eina aplink kaminą. Jei pamato kavalierių,

už jo išteka, jei karstą – miršta (Plateliai 81).

Kūčių vakare mergaitės deda dėžutėn korteles, ant kurių yra parašiusios vyrų vardus. Kuris vyras pro dėžutę praeina, už to išteka (Kvėdarna).

Jei mergina turi kelis kavalierius ir nežino už kokio tekėti, Kūčių naktį 12 val. užsirakina viena kambaryje, prie veidrodžio uždega dvi grabnyčių žvakes, nusirengia visai nuoga (kasose negalima palikti nei šukų, nei smeigių) ir vaikščioja po aslą. Koks kavalierius pasirodo, už to tais metais išteka. Jei pasirodo šuo – neištekes, išgirs paskalas ir gali nelaiminga tapti (Plateliai 81).

Kūčių vakare 12 val. ant stalo pasistato du veidrodžius, iš šonų uždega po žvakę ir žiūri į jį. Jei veidrodyje pamato jaunikaitį, tais metais ištekės (Laukuva). Pasiima kryželį, užsidega dvi pašventintas žvakes. Iš pradžių mato velnius praeinant, o paskui – beateinantį savo kavalierių ir tai metais už jo išteka (Tauragė 25). Jei pamato karstą – mirs. Kai pamato karstą, tuoj suglaudžia veidrodžius, kad nemirtų, nes ilgai žiūrėti į karstą negalima (Plateliai 70).

Kūčių vakare merginos paima ištirpinto švino ir pila jį į vandenį. Jei iš išpildo švino pasidaro akėčių forma – ištekės už ūkininko, jei plunksnos – ištekės už raštininko, jei lopšio formos – turės vaikų (Girkalnis LTA 407 (368)).

Mergaitės, norėdamos sužinoti būsimojo vyro būdą, Kūčių vakare buria kortomis. Jei vieni tūzai sueina, jos vyras bus gero būdo ir turtingas (Šilalė 68).

Mergaitė, norėdama sužinoti, koks bus jos jaunikis, Kūčių naktį 12 val. užlipa ant viršaus, eina tris kartus apie kaminą ir pamato jaunikį. Jei jaunikis garbanotais plaukais – bus piktas, jei geltonais – geros širdies žmogus (Šilalė 70).

Mergaitės, norėdamos sužinoti, ar jų būsimojo vyras bus turtingas, ar ne, Kūčių vakare traukia iš stogo šiaudą. Jei storą šiaudą ištraukia – gaus turtingą vyrą, jei ploną – biedną (neturtingą) vyrą.

Mergaitės, norėdamos sužinoti savojo turtingumą, Kūčių vakare padeda savo batą į voratinkliuotą vietą. Jei batą voratinkliai apraizgo – gaus turtingą vyrą, jei ne – neturtingą (Kvėdarna 27).

Kūčių vakare mergaitės, norėdamos sužinoti būsimojo vyro turtingumą, parašo į korteles žodį „turtingas“, „neturtingas“ ir, nežiūrėdamos į jas, ištraukia 1 kortelę su užrašu, kur parašyta turingas ar ne (Girkalnis LTA 482 (247)).

Jei Kūčių vakare mergina sutinka turtingą žmogų – gaus turtingą vyrą, jei neturtingą – ir vyrą gaus neturtingą (Šilalė 68).

Kūčių naktį vaikinai, eidami miegoti pasideda po pagalve rankšluostį. Jei rankšluostis naktį sušlampa, gaus švarią žmoną (rankšluostį sušlapina būsimoji žmona). Jei rankšluostis nesuslampa, gaus nešvarią žmoną (Kvėdarna 27).

Mergaitės Kalėdų vakare eina į tvartą, tamsoje išpeša avies vilnų. Kokia yra vilnų spalva, tokie būsimojo vyro plaukai (Plungė LTA 284 (7035)).

PATEIKĖJAI:

1. A. Rubšys, Bučių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
2. Z. Batys, Girvainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
3. P. Gudauskas, Renčių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
4. G. Šimaitytė, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
5. A. Rupšlaukis, Dargalių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
6. [neįskaitomas tekstas]
7. St. Stirbinskis, Bilonų k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
8. K. Kėdavičius, Juodainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
9. E. Kazlauskytė, Trumpainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
10. M. Straukaitė, Girvainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
12. Br. Klimaitė, Orvidiškių k., Kaltinėnų vlsč., Tauragės ap.
13. K. Monstvilas, Tauragės apskr. (pavardė sunkiai išskaitoma, todėl gali būti iššifruota neteisingai)
14. Z. Grimailaitė, Bartašiškės k., Kaltinėnų vlsč., Tauragės apskr.
15. S. Vyštartaitė, Drobūkščių k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
- 16–17 – neįskaitomas tekstas
18. J. Tallat-Kelpša, Padievyčio vnk., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
19. J. Voveris, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
20. A. Rocevičiūtė, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
21. A. Audenis, Buišių k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
22. Bumbulytė, Lembo k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
23. Z. Rapolavičiūtė, Kvėdarno s m., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
25. M. Zėmeckis, Lylavėnų k., Tauragės vlsč., Tauragės ap
27. P. Sungaila, Klabų k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
28. Z. Vaitkutė, Rietavo m., Rietavo vlsč., Telšių apskr.
29. C. Jomantas, Strošlaukio k., Rietavo vlsč., Telšių apskr.
- 30–31 – neįskaitomas tekstas
32. L. Lukauskytė, Zorabų k., Tverų vlsč., Telšių apskr.
- 33 – neįskaitomas tekstas
34. V. Jomantas, Pajomančio k., Tverų vlsč., Telšių apskr.
- 35–36 – neįskaitomas tekstas
37. E. Aurylaitė, Ringalių k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
38. V. Radžius, Tūbinių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 39 – neįskaitomas tekstas
40. B. Leškytė, Upynos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
41. S. Dainauskas, Upynos m., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
- 42 – neįskaitomas tekstas
43. A. Macijauskaitė, Paupynos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
44. E. Žymantaitė, Vanagiškės k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
45. S. Songailaitė, Vytogalos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
46. B. Linkis, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
47. S. Trapaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
48. E. Kelpšaitė, Pakalniškių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
49. J. Macevičiūtė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
50. R. Kuizinaitė, Dryžų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
51. B. Gestautaitė, Obelynos k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 52–53 – neįskaitomas tekstas
54. K. Šaulinskaitė, Balsių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
55. V. Straukas, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 56–57 – neįskaitomas tekstas
58. L. Gerulytė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
59. L. Andriejauskytė, Lingiškės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
60. Cibulskytė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 61 – neįskaitomas tekstas
62. E. Stankūnaitė, Lingiškės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
63. E. Lingytė, Vaičių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
64. O. Ruzgaitė, Zobėlijos k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
65. D. Petkūnaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
66. J. Raudoniūtė, Palokysčio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
67. E. Gabdankaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
68. L. Kinsgailaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
69. Pr. Zalcas, Pajerubinio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
70. A. Pokvitytė, Girininkų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 71–73, 80, 81. J. Mickevičius, Maciūkių k., Platelių vlsč., Kretingos apskr.
74. E. Astrauskytė, Pajerubinio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
75. Z. Šniukštaitė, Jokūbaičių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
76. A. Gražinskytė, Šerikų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
77. J. Dirmantas, Nevočių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
78. Z. Beršmanaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
79. A. Poškai tė, Didkiemio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 80–81 – neįskaitomas tekstas
82. A. Poška, Lentinės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
83. J. Godeikytė, Bebrungėnų k., Platelių vlsč., Kretingos apskr.

NAUJIEJI METAI

JUOZAS MICKEVIČIUS

Prieš Naujuosius Metus vakare reikia sviesti pupelę aukštyn. Į kurią pusę pupelė nukrenta, iš tos pusės piršliai atvažiuos (Mažeikiai LTA 69 (175)).

Mergaitės Naujųjų Metų priešvakaryje parašo savo kavalierių vardus ant kortelių ir pasideda po pagalve. Naktį pabudusios ištraukia po vieną kortelę ir žiūri, koks yra vardas – toks bus ir būsimojis vardas (Kvėdarna 24, Šilalė 69).

Naujųjų Metų naktį surašomi ant popierėlių vyrų vardai, popierėliai suvyniojami į trūbeles (tūbeles) ir jos pakišamos po pagalve. Ryte ištraukia vieną tūbelę ir skaito. Koks parašytas vardas, toks ir būsimojis vardas (Mažeikiai LTA 438 (9414)).

Naujųjų Metų naktį 12 val. mergaitė apibėga tris kartus apie trobą ir įbėga į tamsų kambarį, kuriame pamato savo būsimąjį (Skaudvilė 40).

Naujųjų Metų naktį 12 val. mergina veidrodyje pamato savo jaunikį (Viekšniai LTA 69 (87)).

Jei nori sužinoti, kuris vaikinys tikrai myli ir žada vesti, Naujųjų Metų vakare nusiprausk veidą ir eik miegoti nenusišluosčiusi veido. Vaikinys, kuris sapne nušluostys veidą, bus tavasis (Pikeliai LTA 455b (1715)).

Prieš Naujuosius Metus naktį mergaitės, eidamos miegoti, perdeda per dubenį, kuriame yra vandens, pagaliuką (vandens dubuo reiškia upę ar kūdrą, o pagalyt – tiltą). Jei mergina, per sapną eidama tiltu, įkrinta į upę ir vyriškis ją ištraukia, tai tas bus jos mylimasis (Tverai 38).

Prieš Naujuosius Metus vakare mergaitės paima du šakaliukus (pagaliukus) ir suriša vyrų kelnių rumbu. Pasideda po pagalvės, sukalba trejus poterius. 12 val. prisisapnuoja būsimasis vyras (Laukuva 2).

Naujųjų Metų išvakarėse 12 val. sėja avižas, kad niekas nematytų. Pasėjus avižas, eina miegoti. Kas sapne ateis avižų pjauti, už to ištekės (Mažeikiai LTA 69 (173)).

Naujųjų Metų išvakarėse 12 val. sėja linus ir tuoj eina miegoti. Kas sapne ateis linų rauti, tą ir ves (Mažeikiai LTA 69 (174)).

Jei mergaitės nori ištekėti, prieš Naujuosius Metus, šv. Nikiforo dieną, pasninkauja ir meldžiasi (Laukuva 19).

Naujųjų Metų išvakarėse vaikinai (merginos) pila kavą ant lėkštės dugno. Jei išsipila karieta ir arklys – turtingas tapsi, jei susikibusios dvi žmogaus figūros –

Žiema Žemaičių Kalvarijoje. Danutės Mukienės nuotrauka

apsivesi (ištekėsi), jei žmogaus figūra su sulenkta ranka – bus pasilinksminimas, jei karstas ir kastuvas – mirtis (Plateliai 81).

Prieš Naujuosius Metus, vakare, merginos (vaikiniai) pila ištirpintą vašką į šaltą vandenį (į stiklinę su vandeniu). Kai vaškas sušąla, išima iš vandens, varto prieš degančią lempą ir žiūri į susidariusį ant sienos šešėlį. Jei susidaro karstas – tais metais mirsi (Kvėdarna 23, Skaudvilė 36, 42, Kaltinėnai 13), jei šokėjų figūros – ištekėsi ar vesi (Kvėdarna 23), jei lopšys – pastosi (Skaudvilė 36; 42), jei lopšys – krikštynos (Kaltinėnai 13), jei rožančius – liksi davatka (Šilalė 53), jei vainikas – ištekėsi arba vesi, (Skaudvilė 42, Šilalė 47), jei vaikino ar žmogaus figūra – ištekėsi (Skaudvilė 42, Šilalė 48, 53, 68), jei pypkė – už našlio ištekėsi, o jei žiedas – už jauno ištekėsi (Šilalė 47), jei rūmai – ištekėjusi būsi tokių rūmų savininkė (Šilalė 68).

Vakare prieš Naujuosius Metus merginos (vaikiniai) pila ištirpintą šviną į šaltą vandenį ir iš susidariusių figūrų spėja savo ateitį (laimę). Jei vainikas arba žiedas – ištekėsi arba vesi (Telšiai LTA 284 (70534) ir Kvėdarna 15), jei žiedas – ištekėsi už jauno vyro arba vesi jauną merginą (Tauragė 25), jei širdis – meilė, jei pypkė – ištekėsi už pypkoriaus ar našlio vyro, jei karieta – vestuvės (Plateliai 82), jei paukšteliai – bučiuosies, o jei karūna – garbė (Tauragė 25), jei lopšys – susilauksi vaiko (Kvėdarna 15, Šilalė 48), jei raitelis, šautuvas ar kardas – į vaiską (kariuomenę) išeisi (Tel-

šiai LTA 284 (70534), Tauragė 25, Kvėdarna 15, Plateliai 82), jei pinigais – nelaimė (Šilalė 48), jei kryžius – vargingas gyvenimas (Tauragė 25), jei karstas – mirtis LTA 284 (70537).

Mergaitės Naujųjų Metų vakare, eidamos miegoti, deda į vandens dubenėlį dvi skaleles ir ant jų uždega žvakutes. Jei žvakutės, plaukdamos ant vandens, viena kitą užkliudo – mergina ištekės, o jei nekliudo – neištekės (Tverai 32).

Per Naujuosius Metus mergaitės (vaikiniai) įsuka vandens dubenėlyje dvi anglis. Jei jos sukimba – mergina ištekės, o vaikinai ves (Šilalė 54).

Naujųjų Metų išvakarėse merginos paima kozerį (pranašumą žaidime suteikiančią kortą – red. p.), ištraukia iš senos šluotos virbuką ir su juo tris kartus kerta per kozerį (karalių ar berniuką) ir taria: „Išpranašauk laimę“. Jei ateina senelis ir pasako, kad „ištekėsi, tai ištekėsi (Laukuva 20).

Naujųjų Metų naktį mergaitės bėga prie tvoros, pasižymi mietus viena nuo kitos ir skaito. Jei poromis – ištekės, jei ne – neištekės (Rietavas 28, 29).

Naujųjų Metų išvakarėse jaunimas, nematant kitiems, paima guzikų (sagų) ar obuolių, kiti spėja pora ar lyčna (vienas). Jei pora – ištekės, jei lyčna – neištekės (Rietavas 28).

Mergaitės Naujųjų Metų naktį atsisėda ant duonmai-

(Nukelta į 24 p.)

Žiema Žemaičių Kalvarijoje. Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 23 p.)

šio krašto, pasiima veidrodį ir žiūri. Veidrodyje jos pamato visą savo ateitį. Jei mato jaunikį – ištekės, jei karstą – mirs (Raseiniai LTA 482 (62)).

Naujųjų Metų vakare padeda keturias lėkšteles (spotkelius) ant stalo, po viena padeda rožančių, po antra – duonos, po trečia – žiedą, po ketvirta – žemių ar cukraus. Kai traukiantysis asmuo nemato, sukeičia lėkštes vietomis. Jei atverčia rožančių – liks davatka, jei žiedą – ves (ištekės), jei duoną – bus elgeta, gyvens paprastą gyvenimą (Akmenė LTA 69 (132), Mažeikiai LTA 69 (171), Plungė LTA 284 (70347), Kaltinėnai 12), jei rūtų šakelė – dar paliks panauti (Kaltinėnai 12), jei cukraus – saldus bus gyvenimas (Telšiai LTA 284 (70347), jei žemių – mirtis (Mažeikiai LTA 69 (171)).

Naujųjų Metų išvakarėse mergaitės neša ant kryžkelės arba kryžtakio sąšlavas ir atsisukusios žiūri. Jei pamato savo mylimąjį – tais metais už jo ištekės, jei pamato ir kitą vyrą – tai už jo ištekės, jei jokio vyro nemato – liks neištekėjusi (Laukuva 19), ką sutinka, su tuo susituokia arba tą veda (Akmenė LTA 69 (130)).

Mergaitės, kurios tarnauja kirpyklose Naujųjų Metų vakare išpeša po vieną savo ir sau patinkančio vaikiną plauką ir padeda juos abu ant stalo. Jei vyriškio plaukas pradeda rangytis – už to vyriškio ištekės, o jei

Žiema Žemaičių Kalvarijoje. Danutės Mukienės nuotraukos

vyriūtkio plaukas nesirango – neištekės (Tverai 32).

Naujųjų Metų vakare surenka visų namų raktus, užsidega grabnyčios žvakę ir budi. Kas ateina atsiimti raktų, tą ir ves (Telšiai LTA 284 (70533)).

Prieš Naujuosius Metus naktį degina pakulinius kuodelius. Vieną kuodelį mergina pavadina savo vardu, kitą – kavalieriaus ir kartu uždega. Jei kuodeliai degdami sukimba, už to ištekės. Jei vienas kuodelis kitą vejasi – vienas kitą myli. Tas myli, kuris vijosi (Telšiai LTA 284 (70535)).

Mergaitės Naujųjų Metų naktį padaro skanių valgių, užsirakina kambaryje ir prašo, kad jos būsimasis įeityt pasiimti valgių. Kas įeina, už to išteka (Tverai 34).

Naujųjų Metų naktį mergaitė tris kartus apibėga apie trobą, sustoja ir žiūri, ar kas paskui ją neatbėga. Jei atbėga vyriškis – už jo ištekės, jei karstas – mirs, nesulaukusi kitų metų (Tverai 34).

Jei mergaitė nori sužinoti, kurioje pusėje gyvena jos būsimasis vyras, Naujųjų metų naktį tris kartus bėga apie trobą. Įėjusi į trobą, spiria nuo kojos šlepetes į duris. Į kokią pusę šlepetės nulėkusios atsisuka, į tą pusę ištekės (Tauragė 25).

Jei mergina nori sužinoti, kokį vyrą gaus, prieš Naujuosius Metus eina į tvartą pagauti vištos. Jei pagauja gaidį – vyras bus kareivis. Pasideda veidrodį, duonos, vandens, žemės ir padeda ten vištą. Jei višta geria vandenį – vyras bus girtuoklis, jei duoną ar žemę

kapstys – vyras bus žemdirbys, jei višta į veidrodį žiūri – vyras bus frantas (dabita, gražeiva, puošėiva) (Raseiniai LTA 783 (261)).

PATEIKĖJAI:

1. A. Rubšys, Bučių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
2. Z. Batys, Girvainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
3. P. Gudauskas, Renčių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
4. G. Šimaitytė, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
5. A. Rupšlaukis, Dargalių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
6. [neįskaitomas tekstas]
7. St. Stirbinskis, Bilonų k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
8. K. Kėdavičius, Juodainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
9. E. Kazlauskytė, Trumpainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
10. M. Straukaitė, Girvainių k., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
12. Br. Klimaitė, Orvidiškių k., Kaltinėnų vlsč., Tauragės apskr.
13. K. Monstvilas, Tauragės apskr. (pavardė sunkiai išskaitoma, todėl gali būti iššifruota neteisingai)
14. Z. Grimailaitė, Bartašiškės k., Kaltinėnų vlsč., Tauragės apskr.
15. S. Vyštartaitė, Drobūkščių k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
- 16–17 – neįskaitomas tekstas
18. J. Tallat-Kelpša, Padievyčio vnk., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
19. J. Voveris, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
20. A. Rocevičiūtė, Laukuvos m., Laukuvos vlsč., Tauragės apskr.
21. A. Audenis, Buišių k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
22. Bumbulytė, Lembo k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
23. Z. Rapolavičiūtė, Kvėdarnos m., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
25. M. Zėmeckis, Lylavėnų k., Tauragės vlsč., Tauragės apskr.
27. P. Sungaila, Klabų k., Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.
28. Z. Vaitkutė, Rietavo m., Rietavo vlsč., Telšių apskr.
29. C. Jomantas, Strošlaukio k., Rietavo vlsč., Telšių apskr.
- 30–31 – neįskaitomas tekstas
32. L. Lukauskytė, Zorabų k., Tverų vlsč., Telšių apskr.
- 33 – neįskaitomas tekstas
34. V. Jomantas, Pajomančio k., Tverų vlsč., Telšių apskr.
- 35–36 – neįskaitomas tekstas
37. E. Aurylaitė, Ringalių k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
38. V. Radžius, Tūbinių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 39 – neįskaitomas tekstas
40. B. Leškytė, Upynos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
41. S. Dainauskas, Upynos m., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
- 42 – neįskaitomas tekstas
43. A. Macijauskaitė, Paupynos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
44. E. Žymantaitė, Vanagiškės k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
45. S. Songailaitė, Vytogalos k., Skaudvilės vlsč., Tauragės apskr.
46. B. Linkis, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
47. S. Trapaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
48. E. Kelpšaitė, Pakalniškių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
49. J. Macevičiūtė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
50. R. Kuizinaitė, Dryžių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
51. B. Gestautaitė, Obelynų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 52–53 – neįskaitomas tekstas
54. K. Šaulinskaitė, Balsių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
55. V. Straukas, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 56–57 – neįskaitomas tekstas
58. L. Gerulytė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
59. L. Andriejauskytė, Lingiškės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
60. Cibulskytė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 61 – neįskaitomas tekstas
62. E. Stankūnaitė, Lingiškės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
63. E. Lingytė, Vaičių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
64. O. Ruzgaitė, Zobėlijos k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
65. D. Petkūnaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
66. J. Raudoniūtė, Palokysčio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
67. E. Gabdankaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
68. L. Kinsgailaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
69. Pr. Zalcas, Pajerubinio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
70. A. Pokvitytė, Girininkų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 71–73, 80, 81. J. Mickevičius, Maciūkių k., Platelių vlsč., Kretingos apskr.
74. E. Astrauskytė, Pajerubinio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
75. Z. Šniaukštaitė, Jokūbaičių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
76. A. Gražinskytė, Šerikų k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
77. J. Dirmantas, Nevočių k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
78. Z. Beršmanaitė, Šilalės m., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
79. A. Poškai tė, Didkiemio k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
- 80–81 – neįskaitomas tekstas
82. A. Poška, Lentinės k., Šilalės vlsč., Tauragės apskr.
83. J. Godeikytė, Bebrungėnų k., Platelių vlsč., Kretingos apskr.

Žiema Žemaičių Kalvarijoje. Danutės Mukienės nuotrauka

Kapeliai Bajoruose (Kretingos r.). Daliaus Sungailos nuotraukos

Visų Šventųjų šventė Žemaičiuose

Vigilija prieš Visų Šventųjų šventę

JUOZAS MICKEVIČIUS

Senieji žemaičiai nuo senų laikų Bažnyčios prisakytos Vigiliją prieš Visus Šventuosius laikėsi. Žmonės grynai juoda pasninką pasninkaudavo.

Iki Visų Šventųjų šventės, tai yra iki Vėlinių dienos, žemaičiai stengėsi baigti javus kultti, kad jaujos kluonas ir duoba būtų tuščia, kad Vėlinių dienos išvakarėse vėlės, paleistos iš skaistyklos, grįžusios į savo mylimas gimtines, galėtų ramiai, jaukiai pailsėti, karštai pasimelsti. Jai kada javų iškulti nepabaigėdavo, tai javų duobas nepridžiaudavo, duobą rūpestingai išvalydavo, kad švari, jauki ji būtų, susirinkus vėlėms.

Sutvarkydavo, švarą padarydavo ir trobose, klėtyse, kamarose, ūlyčioje¹, sodyboje.

Žmonės tikėjo, kad vėlės, paleistos iš skaistyklos, renkasi ten, kur nėra žmonių (pastarųjų jos nemėgsta).

Senieji žemaičiai Visų Šventųjų Vigilijoje, vėlinių dienai miestuose, miesteliuose, bažnytkaimiuose kapines ir kapus puošdavo. Kas turėjo mirusius savo tėvus, brolius, seseris, giminaičius, geradarius ar geruosius kaimynus mirusius, tas Visų Šventųjų Vigilijoje eidavo jų kapinių ir kapų tvarkyti, švarą daryti. Susirinkdavo daug žmonių, tarp kurių daugiausiai būdavo moterų ir mergaičių. Iš kapinių iškirsdavo, išnešdavo krūmokšnius, sausšakes, nugrėbdavo žoles, nubirusius nuo medžių lapus, atnaujindavo ir smėliu takus pabarstydavo.

Kiekviena žemaitė moteris, jei ji pati negalėdavo, tai svetimą pasamdydavo, gražiai papuošdavo savųjų kapus. Kapas būdavo rūpestingai nuravimas, pašalinami lapai, ant kapo iš sugrūstų raudonų, degtų plytelių ar baltų akmenėlių padaromas ornamentuotas kryžių, kartais apsodinama perkūno ropelėmis. Toks kapinių ir atskirų kapų puošimas Žemaičiuose gyviesiems turėjo priminti, kad tarp gyvųjų ir mirusiųjų yra nenutrūkę ryšiai, kad tai yra tik laikinas persiskyrimas. Kapinių tvarkymas ir atskirų kapų puošimas yra tartum tik vienu kitiems mažas patarnavimas: šiandien tvarkome, puošiame kitiems kapines ar atskirus kapus, o galbūt rytoj jau kiti mūsų amžinojo poilsio vietą puoš.

Kiekviena tauta, kiekviena valstybė, pagaliau ir kiekviena organizacija turi asmenų, kuriuos dėl savo nuopelnų labai gerbia. Prisiminę tuos asmenis, su pagarba ištaria: „O, tai buvo didelis žmogus. O, tai buvo vyras, kokio daugiau nerasi.“ Taip pat tokių gerbiamų vyrų ir moterų turi ir didžiausia pasaulyje organizacija – Bažnyčia.

Valstybės, tautos dažniausiai yra gerbiami tie žmonės, kurie nuveikė didelius darbus, visos valstybės, tautos naujai, pvz., pastatė didelių ir puikių rūmų, sugalvojo kokių nors išradimų ar parašė daug knygų. O katalikų Bažnyčia garbina tuos žmones, kurie pasižymėjo savo gražiu gyvenimu, skaistybės laikymu, buvo labai geri ir gailėstingi vargšams arba gynė tikėjimą ir guldė savo galvas už jį. Bažnyčia kviečia mus sekti jų pėdomis.

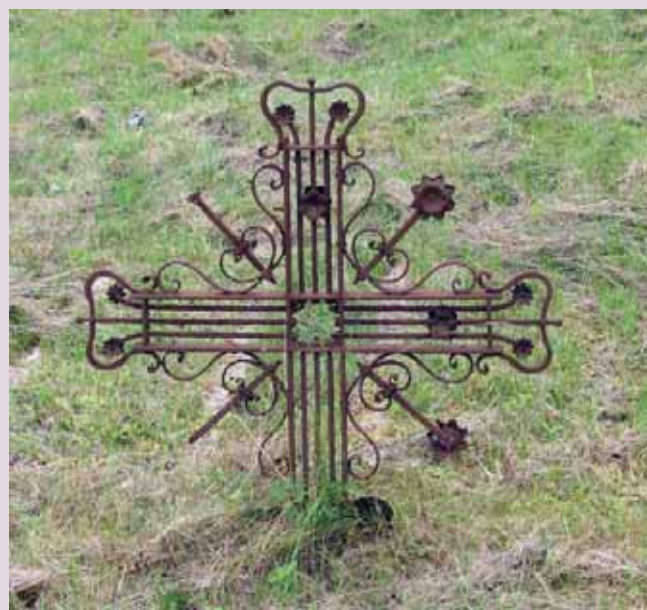
Pirmiau tokių žmonių Bažnyčia turėjo nedaug ir galėjo kiekvienam paskirti atskirą dieną. Bet vėliau, kai per daugelį metų tų šventųjų atsirado daug, nebebuvo kaip kiekvienam iš jų po atskirą dieną paskirti. Tam buvo nutarta skirti vieną dieną – lapkričio mėnesio 1 dieną, kad mes galėtume prisiminti ir pagarbinti visus šventuosius iš karto. Popiežius Bonifacas IV Romoje tam paskyrė Panteono bažnyčią ir ten įvedė Visų Šventųjų iškilmes. Kol dar Roma nepažino Kristaus mokslo, toje maldykloje stovėjo visų romėnų stabmeldžių dievų skulptūros. Popiežius Bonifacas IV juos išmetė lauk ir ten, kur pirmiau buvo aukojamos aukos stobams, dabar, tarpininkaujant minioms šventųjų, ėmė kilti galingos ir nužemintos maldos į Viešpatį Dievą.

Kadangi šventųjų yra iš įvairių luomų, iš mokytų ir nemokytų, vyrų, moterų, vedusių ir neištekėjusių, tai Bažnyčia sako, kad išganymą gali pasiekti visi, nesvarbu, kas mes bebūtume. Tik svarbu, kad dorai gyventume. Ir tą gyvenimą mums Bažnyčia skaito šiandien Evangelijoje, aštuoniuose palaiminimuose. Prašydami šventųjų pagalbos, taisome savo gyvenimą.

Iš kiekvienos šeimos, kiekvieno ūkio ir ūkelio Visų Šventųjų dieną senieji žemaičiai kuo skaitlingiau ėjo, važiuavo į bažnyčią, nes ta diena – didelė šventė ir buvo tikima, kad iš tiek daug kad ir nežinomų šventųjų galima išmelsti, išprašyti per juos iš Dievo to, ko žmogui labiausiai reikia. Nuo ankstauro ryto žmonės pradėdavo eiti, važiuoti (plaukti) į miestą, miestelį – pilni keliai kušėdavo žmonių.

Visų Šventųjų dienos pavakaryje gedulingais mišparais už vėles prasidėdavo Vėlinių išvakarės. Retai pasitaikydavo žmogus, kurs neturėjo ką nors mirusio (tėvo, motinos, brolių, seserų, kitų giminių, artimųjų ar

(Nukelta į 28 p.)

(Atkelta iš 27 p.)

nors gerų kaimynų). Retas kuris iš gyvųjų norėdavo atsisakyti tiems savo mirusiems malda palengvinti kančias jų skaistykloje. Tai buvo galima padaryti ne tik meldžiantis, bet ir duodant išmalda pavargėliams, dalyvaujant sudėtinųjų Mišių aukoje. Visų Šventųjų šventės metu maldingieji žemaičiai veždavo elgetoms duonos, mėsos, sūrių, pinigais šelpdavo, prašydami, kad šie pasimelstų už mirusiųjų vėles.

Kiekvienas pagal savo galimybes Visų Šventųjų dieną bažnyčioje į dėžutę įdėdavo pinigų Vėlinių dienos sudėtinėms Mišioms, kurias kunigai laikydavo už mirusiųjų vėles. Sudėtinėms mišioms dėžutė būdavo padėta bažnyčioje matomoje vietoje, kur budėdavo klebono paskirtas žmogus. Jis, neturintiems smulkių pinigų, galėdavo stambius pinigus iškeisti į smulkius. Jis prižiūrėdavo ir aukų dėžutę, kad kartais kas nors jos nenusineštų. Plateliuose aukų dėžutė būdavo padedama prie Švč. Mergelės Marijos altoriaus ant laiptelio.

Visų Šventųjų šventės metu žmonės bažnyčioje nuširdžiai, kartis net kryžiumi atsigulę melddavosi, nes tokia šventė metuose viena.

Senieji žemaičiai tikėdavo, kad jei kurį šeimos narį, giminaitį ar svetimą žmogus, gyvendamas žemėje, yra labiau mylėjęs, tą labiau myli ir miręs – karščiau už jį

Kryžių kalnas (Šiaulių r.) Gretos Tautavičiūtės nuotrauka

meldžiasi, labiau rūpinasi juo. Mirusieji gali gyviesiems iš Dievo išprašyti žemėje užtarimo, gali atitolinti įvairias žmonių nelaimes, jie iš anksto gali iš Dievo sužinoti, kas bus ateityje ir, Dievui leidžiant, gali sapnu pranešti gyviesiems, o tada gyvieji gali nuo nelaimių apsisaugoti.

Parengta pagal Juozo Mickevičiaus rankraščius, saugomus Kretingos muziejaus moksliniame archyve (153-26)

Vasaros pabaiga prie jūros. Gretos Tautavičiūtės nuotrauka

Kryžių kalnas. Gretos Tautavičiūtės nuotraukos

SUNKUSIS

RYTAS

BERNADETA BAUŽIENĖ

„Kiekvieną rytą, pravėręs savo buto duris, tu randi už jų visą pasaulį“.

Tai ne mano, o vieno rašytojo, kurio pavardės jau nepamenu, žodžiai.

Ir... Nieko naujo po šia saule, – numoja ranka skeptikas. Aš su tais, kurie „randa už savo durų visą pasaulį“.

Kiekvieną rytą šiame pasaulyje yra kažko naujo, koks jau jis bebūtų, tas pasaulis, ar tik tiek, kiek akys aprėpia, ar tik šalia esantis. Net saulė visada patekės kiek kitaip, tai raudona, tai blyški, šalta, tai debesies užgožta.

Kiekvieną rytą žemės gyventojų akys ją pasitinka su džiaugsmu, su lūkesčiais, su viltimi, nors ir paskutinį kartą matydami išaušusį rytą...

Šią naktį daug kas naujo nutiko tame pasaulyje, ir tame, kurio akys neaprėpia, ir tame, kurį randi už savo durų.

Šią naktį medis sukrovė naują pumpurą, išskleidė naują lapelį, pailgėjo metūgėlė, pastorėjo šakelė... Ir tu, nežiūrimu akiai augimu, pastorėjo medžio kamienas, o jo viduje, galbūt užgimė nauja jo metų rievėlė...

Vakarykščiai nupjauta žolė ūgtelėjo, per naktį pagirdyta rasos. Išsiskleidė naujas žiedas. Paukščio lizde lyje suskilo kiaušinėliai ir sucypsėjo maži paukščiukai. Girioje sustiprėjo elniuko kojytės, kiškiai išsivedė naują vadą kiškučių.

Šį rytą...

Kiek pasaulyje užgimė žmonių vaikų? Nesvarbu, kur jie išvydo pasaulį, svarbu, kad jie buvo laukiami ir padėti ant mylinčių ir švelnių rankų, su meile priglausti prie motinos krūtinės. Nuo kitų nusigręžė, davusios jam gyvybę, moters akys, atstūmė nuo krūtų rankos; ši žmogiška gyvybė atėjo nelaukiama, ji nebuvo reikalinga, bet gamtos sukurtas mechanizmas veikia tobulai ir nepaiso niekieno valios – gyvybė pradėta, gyvybė turi užgimti.

Šita mažytė būtybė neprašė gyvenimo, jos galėjo nebūti. Kam ją iššaukė, jei nebuvo reikalinga? Dramblys, liūtas, šakalas ir žiurkė, apglėbia savo vaikus, rūpinasi juos maitinti, šildyti, globoti ir saugoti. Tik žmogus nori iš gyvenimo imti vien saldžias akimirkas, vien tik mėgautis tuo, kas gamtoje švenčiausia. Bet viskam yra riba. Nieko neduota be saiko ir reikalo.

Net laimė ne amžina, o kad ją labiau vertintume ir brangintume, kartkartėmis atimama, uždengiama tarsi nepermatomu juodu šydu – skausmu.

Gretos Tautavičiūtės nuotrauka

Paslaptinga, iš kažkur ateina, niekam nepavaldi, netikėta ir nelaukta, – ateina į pasaulį, į žmogų, nelaimė. Šį rytą...

Galbūt iš po šios nakties daugelio žmonių veidai išblyšk iš siaubo, kai baltuose kabinetuose žmonės baltais chalatais atras – po mikroskopais ar stiklinėse kolbelėse, ir pasakys jiems, tik vieną žodį, ištarmę – atpildą už gamtos įstatymo niekinimą.

Galbūt šią siaubingą negandą, lyg rykštę, iššaukė tūkstančiai tų, be noro pradėtų, o paskui žudomų, naikinamų dar negimusių ir atstumtų užgimusiujų, nuo kurių nusigręžė dvikojis padaras, žmogumi vadinamas. Nei motinos vardo, nei tėvo jiems nevalia skirti. Šios moterys – tik gamtos užprogramuotos mašinos, gaminančios savo „produkciją“ ir dažniausiai – broką...

O pasaulio protas ir išmintis, atsainiai, skersa akimi, žiūri į tuos gamtos prakeiktuosius, numeta jiems nuo savo stalo atliekų ir tariasi atlikę savo pareigą, laiko save teisuoliais.

Nieko bendro su jais!... Skęsta broliai... Ką gi, patys įbrido į tą liūną...

Sutvėrėjau, be reikalo davei mums protą!

GAMTOS IR ŽMOGAUS GYVENIMAS

BERNADETA
BAUŽIENĖ

Dešinėje – Daliaus Sungailos nuotraukos

RYTAS

Visada rytas nuostabus. Visada jis laukiamas, žinoma, jei jam išaušus nereikia eiti ant ešafoto, nereikia pakilti į ataką, nereikia laukti pranešimo, ar netikėto, nepastebėto puolimo, kad iš „nuo žvaigždžių“.

Gražiai aušta pavasario rytelis. Gražus ir žiemos rytas, nors ir spaudžia šaltis, bet oras toks grynas, skambantis, dangus toks vaiskus, ir pamažu kyla saulė.

Žmogaus gyvenimo rytas toks pat nuostabus. Jo jau laukia motina, kaip tos užtekančios saulelės. Ji greitai užmiršta per kokias kančias atėjo šis mažas žmogutis. Ji laiminga. Ir visi laimingi, kurie mato šią mažytę magišką būtybę.

Jis pradeda augti, kilti, kaip saulė pavasario rytą. Koks gražus tas apvalus veidelis! Kokios neapsakomos šviesos pilnos tos nustebusios, besijuokiančios akelės. Kokia saldi ši bedantė burnytė, o jos šypsenėlė už saulę mielesnė. Jis dar tik ropinėja, jis savęs neapšvarina, bet vis tiek jis traukia kiekvieno žmogaus akis. Kiekvieno doro žmogaus lūpos šypsosi, žiūrėdamos į vaikučio veidelį, į jo silpnas pastangas, ką nors paimti mažomis rankytėmis. Visada ko nors siekti jomis, ko nors norėti – tai prigimtis.

Kas nejaučia švelniausio pasigėrėjimo, žiūrėdamas į kūdikį, tas žmogus – žuvęs žmogus. Jo širdis šalta ir sunki kaip akmuo.

VIDUDIENIS

Pasibaigia rytas. Rasos nudžiūsta. Miglos išsisklaido. Iš lizdų pakyla paukščiai ir ima čiulbėti. Iš avilių skrenda bitės nektaro rinkti. Prasideda diena. Ji pilna darbų, sumanymų, norų, ir paukščiui, ir bitei, ir žmogui.

Mažasis žmogus nustoja būti vaiku. Jis išauga ir

(Nukelta į 32 p.)

(Atkelta iš 31 p.)

dabar vadinasi jaunuoliu. Iš pradžių jis nustemba, kad štai, tapo tokiu dideliu, gražiu. Kad jo jaunas kūnas pilnas jėgos, kuri energingai veržiasi kažkur, verčia kažką daryti. (gerą, lygiai ir blogą).

Jis eina šypsodamasis ir jam atrodo, kad šypsosi visi, kas apie jį. Jam šypsosi gėlės žiedas, jam čiułba paukščiai, jam neša saldujį nektarą bitės.

Vidudienis...

Pilnas saulės karščio, darbo skubos, vidudienis...

Meilė... Gretos Tautavičiūtės nuotraukos

Sulaukęs savo vidudienio ir braukdamas nuo veido sūrų prakaitą, nustoja linksmai šypsotis žmogus. Bet su dar didesne energija dirba, ir jau ne sau vienam, ne dėl savęs vieno. Gyventi tarp žmonių, dirbti dėl žmonių, taip pat gyvenimo dėsnis.

Po vidudienio žmogus vis dažniau sunkiai atsidūsta, sunkiai išsitiesia ir, nubraukęs prakaitą, pažiūri į saulę... Bet reikia dirbti toliau. Jis turi savo artimuosius, už kuriuos yra atsakingas, dėl kurių privalo dirbti, kad jie galėtų gyventi. Jis toks pat, kaip ir tas paukštis, kuris vis grįžta ir grįžta prie lizdo su vabzdžiu snapu. Tai – žmogiška, tėviška pareiga. Jei nejauti tos pareigos, esi lyg koks tranas. Kai pasibaigs meduonis, tave, kaip tos bitės traną, išmes iš avilio.

IR ATEINA RUDUO...

Mėnuo po mėnesio, lėtai, bet tvirtai žingsniais eina į mus ruduo. Iš pradžių tik kur ne kur pageltęs lapelis, bet jų kasdien daugėja. Nustoja čiułbėję paukščiai ir pulkais skrenda ieškoti šiltesnių kraštų. Jau lau-

Daliaus Sungailos nuotraukos

Gretos Tautavičiūtės nuotraukos

kai tušti. Žemelė atidavė viską, ką išaugino. Ką žmogus pasėjęs buvo ir ko nesėjęs, tik netingėjo pasiimti.

Atėjo ruduo į žemę...

Ateina ruduo ir į žmogų. Jau rankose nebėra buvusios jėgos. Pritemsta akys, nebe tokios paklusnios ausys. Jaunystėje baltumu žibėję dantys dabar – lyg kokių aplaužytų baslių tvora... Gilėja veido bruožai, ir bal-

tų sruogelių plaukuose vis daugėja.

Dar tik šešiasdešimt... Tai dar nieko, žmogus jaučiasi puikiai. Visuotinė pagarba, draugų, šeimos. Gyvenimas dar puikus!

Per gyvenimo vidurienį užsidirbtas turtas senatvėje tave maitins. Tu ramus ir patenkintas (jei tik nespaudžia ligos), dabar, rodos, tik gyvenk ir norėk!

Bet laikrodys šaltai ir negailestingai muša valandas, lyg smėlis stiklinėje, seikėja laiką. Ranka apverčia kubelį, ir vėl byra smėlis – tavo dienos, mėnesiai, metai, – į pakalnę ir visada greičiau...

ŽIEMA

Po darbščios, karštos dienos ateina vakaras. Saulė leidžiasi. Purpuru uždega vakarų padangę, o pati virtusi dideliu raudonu kamuoliu, lėtai, lėtai artėja prie horizonto.

Tik taip atrodo, kad lėtai leidžiasi saulė, tik taip atrodo, kad mums dar daug gyvenime metų, kad dar

(Nukelta į 34 p.)

Gretos Tautavičiūtės nuotraukos

(Atkelta iš 33 p.)

ilgai, ilgai mes būsim kelyje... Kas iš to, jei atėjo saulėlydis, jei tu, žmogeli, vis labiau gaubiamas vakaro šešėlių ir nakties šalčio. Tavo liemuo sulinko; tavo kojos pinasi, nebenori klausyti tavo valios, ir tu į silpnas savo rankas pasiimi lazdele, – senatvės ramstį silpnam kūnui.

Vešlūs plaukai visai pabalo, visai išretėjo ar nuslinko. Žvalios akys prigeso, net jų spalva išbluko, ir juodi blakstienų rėmeliai nebepuošia jų. Galbūt tu dabar guodiesi akinių stiklais ir galvoji, kad jie, nieko, nieko – tinka...

Tavo veidas raukšlėtas, įdubę ar nukarę skruostai, brūkšniu virtusios lūpos, gerai jei to brūkšnio kampeiliai bent tiesūs, bet dažniausiai jie nusvirę ir tavo veidas rodo apatiją, o dažniausiai ir piktą grimasą. Nemiela į tave žiūrėti niekam...

Kaip mielai ir šypsodamiesi mes žiūrime į pirmuosius kūdikio dantukus, kaip bjauru regėti išstypusius, pageltusius dantis pro senas suvytusias lūpas.

Aštuoniasdešimt metų – tai amžius, kai stovima ant gyvenimo slenksčio. Kas už jo? Įvairiai apie tai mąsto žmonės... Tavo laimė, jei tuose apmąstymuose yra Tikėjimas ir Viltis...

Ir staiga keista ypatybė apsėda seną žmogų. Atrodo, kiek čia senam ilgai ko bereikės, o kaip tik tada sukyla pats didžiausias egoizmas, gobšumas. Visko reikia! Visko prireiks! Pasidaro gaila išmesti net tuščią degtukų dėžutę, net nuo susidėvėjusių marškinių nuplyšusių skiautę, – gal vis dėlto kada nors prireiks... Juokinga ir graudu...

Gal tai instinktas, savisaugos jausmas?

Lygiai toks pat, kaip ir kūdikio instinktas, viską, ką pasiekia rankytė – į burną. Prigimties instinktas: jei niekas nepamaitins, pats, ką tik nutvers, dėk į burnytę.

Štai ir viskas... Diena baigta... Saulė pradingo už horizonto...

Senas žmogus sulinksta ant savo lazdos.

1985 m. gruodžio mėnuo

Gretos Tautavičiūtės nuotraukos

KALĖNDUORĖNIU ĖR ŠEIMUOS ŠVĖNTIU DAINAS

ŽEMAITIŠKA DAINA APLE VESTUVES

Saldūs ėra žuodė mona
Tuoms katruos senus išmana.
Mergelės kap roželės, poušas ir šokaujas,
Žiūr, a vaikė dabojės.
Ka iš tuola ons atjuotu,
Ka ė pamiloutu,
Ka žadietu vesti
I(r) nikomet nepamesti.
Doud berneliu ronkele
I(r) nasaka nė žuodelė
Nuors ons tavės namilės
Da(r) i karves, natilės.
Aš nuejau i šventikla
Konėgs lėpa i sakykla
Perskaitė mona varda
Parvėrė širdi kap su kardo.
Visi i muni veiziejė
Kad i(r) juoktėis nadrovėjos
Jau ir užsakā išejė
Gėntės kveist reikėjė.
Suvažiavo svečiūn būrīs
Nabaožsidara duris.
Visi monė pasveikina
I(r) už stala pasodina.
Apstojė jaunosės mergelės
Sopėn mona kaselės,
Sagsta kaspinūn daugībė
Padėdėn mona grožībė.
Muotinėlə pavargusi
Jau atilsi pamėlusi
Tarė „Svetele gerėjė,
Pavalgūt vakarienė.“
Gerkit gėra i(r) trīkit
Tik i šalės nepakrīpkit
Vo pavalgėn gražė golkit
Tik nė vėine neprapolkėt.
Er išauša ontra dėina

Švėntės šeimuos ratė

Sokėlėms kožna vėina
Piršlīs pėrmiausėi prabėla
– Kelkitės i(r) apsitaīsikit galvelės.
Laiks i bažnīčė važiouti
Arklė pakinkītė, kalnouta.
Išvažiava dainiuodami
Kiti dar i(r) šaudīdami.
Suejė į bažnīčė,
Varpā suskambėjė
Vargonininks spaud didžiau,
Vo jaunoji verk griaudžiau.
Vo kuo verki, kuo durniouji
I(r) jaunouju nedebuojīs.

Pateikėja Valentiniėnė Ona, Juozo, gimusi 1902 m., gyvenanti Upynos apyl., Kinčiulių kaime 1985 m. bėrželė 14 d. užrašė Ramanauskienė Irena.

Saugoma Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (ŽMA A 317).

Rėngont spaudā bnova taisuoma žemaitėška rašība

UŽGAVIENIU DAINA

Aš užgimiau vargdienielis
Ir užaugau pransčiuokielis
Einu per sviestą vargdamas,
Geradiejus garbindamas.
Ka žmonės monės namata,
Poto aš gera sveikata,
Vuo kãp žmogū susitinko
Beregint raišti ĩninko.
Sermegėle turu menka,
Kėik galėdams susulėnko.
Terbū totro dėdė gauja.
Pėnkės senas, šešta naujė.
Senosės ĩra nomėnės,
Vuo naujuoji ĩr šėkšnėnė.
Šėkšnos ĩra pašakoma,
Varė segtė spind ĩš tuola.
Ka aš eino par svieta,
Toro lazda ir vuotega
Šonėi kerto aš par kuojės,
Tas šou tik pard ir vuoliuojės.
Kap nabnuoro aš vãkščiutė,
Galio kelio pavažiutė.
Toro arkli, vežimieli,
Vo nomunse – dar paršieli.
So douno arkli maitėno
I(r) paršeli atkotėno.
Kap paršeli as paskerdo.
Šiopini tėršta ĩsverdo.
Ont tū labã skaniū pėitū

Portėgrapėjuos – folkluora ansamblė „Vilnelė“
parsirėngielė Užgavieniū švėntie. Portėgrapėjės ĩš
„Vilnelės“ archĩva

Ubagū daug pasikvėito.
Vuo jūs patīs, mūsa meilės,
Gerkit, rykit, mūsa seilės –
Mums ĩškada jums arielkos.

*Pateikiejė Valantinienė Uona, Juoza
duktie, gėmusi 1902 m., gyvenonti
Upīnas apīlinkės Kinčiuliu kaimė. 1985
m. bėrželė 14 d. užrašė Ramaunaus-
kienė Irena. Sauguoma Žemaitiu muzie-
jaus „Alka“ muokslėnemė archĩvė (ŽMA
A 317)*

